

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»
В.о. завідувача кафедри

_____ О.О.Лаврентьєва _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
« ____ » _____ 20 ____ р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 20 ____ р.

**РОЗВИТОК ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Магістерська робота
студента групи _____ ЗОПНМ-23 _____
(шифр групи)

ступінь вищої освіти: ____ магістр _____
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
Байбікова Максима Віталійовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник _____ доктор педагогічних наук,
професор Дороніна Т.О.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Байбіков Максим Віталійович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
1.1. Питання готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності як об'єкт науково-педагогічних досліджень	9
1.2. Сутність, мета та завдання формування здоров'язбережувальної діяльності вчителя	18
Висновки до першого розділу	22
РОЗДІЛ 2. ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	24
2.1. Поняття та структура готовності майбутніх вчителів	24
2.2. Особливості формування готовності майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності у освітньому процесі педагогічних ЗВО	31
2.3. Аналіз програм підготовки майбутніх вчителів у освітніх закладах ...	35
Висновки до другого розділу	37
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	39
3.1. Педагогічні умови та методи формування готовності майбутнього вчителя.....	39
3.2. Експериментальна перевірка ефективності методик	52
3.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів	61
Висновки до третього розділу	81
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Здоров'я молодого покоління вважається не лише найвищою соціальною цінністю, а й важливим фактором розвитку економіки та конкурентності країни у міжнародному просторі. Наразі питання збереження здоров'я дітей та молоді є пріоритетним напрямком державної діяльності, що вимагає формування у молоді усвідомлення важливості здоров'я.

Пріоритетним завданням сучасної системи освіти в Україні наразі є виховання підростаючого покоління в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності, забезпечення в кожному закладі освіти гуманістичного підходу до здобувачів освіти, відповідних умов для розвитку здорової особистості, що відображено у низці державних документів (Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [59], Закони України «Про освіту» [60], «Про загальну середню освіту» [56], «Про вищу освіту» [55], Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [44] тощо).

Здоров'язбереження молодого покоління завжди перебувало у колі наукових інтересів науковців. Зокрема досліджувалися і продовжують досліджуватися: двовекторний погляд на феномен «здоров'я» (Т. Мієр), теоретичні засади здоров'язбережувальних технологій (Н. Беседа, Г. Бойко, Л. Волошко, В. Оніпко) ергономічний підхід до організації освітнього здоров'язбережувального середовища (О. Лаврентева, Л. Рибалко та інші); оздоровчо-рекреаційні заходи системи фізичного виховання в закладах освіти (Г. Бойко, Л. Волошко); чинники формування здоров'язбережувального / здоров'язберігаючого освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) та закладі вищої освіти (далі – ЗВО) (Н. Беседа, О. Ващенко, С. Дудко, В. Звекова, О. Клестова, К. Оглоблін та інші) [7, 65].

Чимало науковців, зокрема В. Василюк, А. Гета, А. Горошко, В. Горошко, В. Донченко, М. Дяченко-Богун, В. Жамардїй, Г. Іванова, Т. Йопа, Н. Кононец, С. Новописьменний, Л. Онищук, В. Онїпко, Л. Рибалко, О. Ярмощук та інші досліджували проблему здоров'язбереження у медичному, педагогічному та психологічному аспектах. Зокрема, в ході численних досліджень було з'ясовано, що зближення теорії здоров'язбереження з практикою забезпечує технологія, яка ілюструє структуру, механізми та стратегію здоров'язбереження [65, 77].

Проблеми підготовки майбутніх вчителів фізичної культури перебували і наразі продовжують перебувати у колі наукових інтересів таких вчених як А. Віндюк [14], М. Гриньова [65], Б. Джуринський [28], В. Дручик [30], В. Жамардїй [65], Є. Захарїна [14], О. Момот [65], Г. Олефір [47], Д. Пеньковець [52], О. Поліщук [64], Л. Сущенко [64], В. Ткаченко [67], А. Турчак [68], Б. Шиян [71] тощо. Зокрема, на їхню думку, майбутній учитель має бути підготовленим до здійснення здоров'язбережувальної діяльності, спрямованої на попередження перевтоми учнів, подолання впливу негативних факторів на психіку, настрої та стан їхнього здоров'я, оволодіння необхідними знаннями, уміннями та навичками щодо збереження та зміцнення здоров'я здобувачів освіти.

Впровадження здоров'язбережувальних технологій у освітній процес закладів освіти досліджували С. Брусова, О. Гніздїлова [65].

Здоров'язбережувальна діяльність у ЗЗСО вимагає від майбутніх учителів готовності до вирішення різноманітних проблемних завдань. Наразі студенти недостатньо знайомі зі змістом шкільного курсу фізичної культури, який є обов'язковою загальноосвітньою дисципліною в ЗЗСО, а також з особливостями застосування спеціальних знань для практичного впровадження здоров'язбережувальної діяльності.

Професійна підготовка вчителів фізичного виховання, яка наразі здійснюється у закладах вищої освіти в Україні, має відповідати вимогам Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу

загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [63], в якому визначено перелік та опис загальних і професійних компетентностей учителя. До загальних компетентностей віднесені: громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька. До професійних компетентностей відносять: мовно-комунікативну, предметно-методичну, інформаційно-цифрову, психологічну, емоційно-етичну, інклюзивну, здоров'язберезувальну, проєктувальну, прогностичну, організаційну, оцінювально-аналітичну, інноваційну, рефлексивну компетентності, здатність до навчання впродовж життя та педагогічне партнерство.

Постійне зростання вимог до рівня професійної підготовки фахівців з фізичного виховання, здатних забезпечити належний рівень здоров'язберезувальної діяльності у ЗЗСО, зумовлює регулярне оновлення змісту освіти, засобів методів і форм її здійснення у відповідності з європейськими та світовими стандартами.

Все зазначене вище засвідчує актуальність обраної нами теми магістерської роботи **«Розвиток готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та перевірити ефективність педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності.

Реалізація мети дослідження передбачається нами через розв'язання **завдань дослідження:**

- на основ аналізу спеціалізованої літератури та публікацій у фахових періодичних виданнях висвітлити проблему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності у ЗЗСО;
- з'ясувати сутність основних понять дослідження (підготовка, здоров'я, діяльність, здоров'язберезувальна діяльність, здоров'язберезувальної діяльність вчителя фізичної культури);

- визначити, проаналізувати і обґрунтувати педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності;
- проаналізувати освітні програми підготовки бакалаврів і магістрів за спеціальністю 017 Фізичне виховання (на прикладі Криворізького педагогічного університету);
- розробити методичні рекомендації щодо здійснення підготовки фахівців з фізичного виховання у ЗВО (на прикладі Криворізького педагогічного університету).

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО.

Предмет дослідження – педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО.

Методи дослідження.

Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс взаємозалежних методів дослідження: теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної та спеціальної (фізична культура та фізичне виховання) літератури за темою дослідження, освітніх стандартів та програм; моделювання; педагогічний експеримент; діагностичні методи (включене спостереження, анкетування, інтерв'ювання, тестування, самооцінка, бесіда, метод експертних оцінок); методи статистичної обробки отриманих результатів.

Джерельна база дослідження : державні документи, що визначають необхідність якісної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО: Закони України «Про освіту» [60], «Про загальну середню освіту» [56], «Про вищу освіту» [55], «Про Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті» [59], Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [44];

концепції професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту (О. Ажиппо [1], О. Атамась [2], Д. Бермудес [6], Н. Беседа [7], Н. Белікова [8], Я. Бельський [9], В. Білик [10], М. Верховська [12], Е. Вільчковський [13], А. Віндюк [14], Т. Воскобойнік [18], Г. Воскобойнікова [19], Л. Гаращенко [20], І. Гринченко [22], М. Данилевич [24], М. Данилко [25], Л. Демінська [26], О. Деркач [27], П. Джуринський [28], В. Дручик [30], Л. Іванова [34], Т. Круцевич [38], П. Лесгафт [39], В. Мазін [42], Н. Маковецька [43], Д. Маленков [76], О. Проніков [62], Л. Сущенко [64], О. Тимошенко [66], А. Турчак [68], М. Турянська [69], Б. Шиян [71], І. Шурхал [73], І. Щербина [74,75], С. Щербина [75,76], О. Ярмощук [77] та інші); інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру (вітчизняні науково-періодичні видання, що містять публікації, у яких висвітлено проблему дослідження).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків та списку використаних джерел (77) та додатків (6). Загальний обсяг роботи складає 110 сторінок, із них основного тексту – 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Питання готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язберігаючої діяльності як об'єкт науково-педагогічних досліджень

Аналіз наукової літератури свідчить про наявність передумов для теоретичного осмислення проблем формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до створення та впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій.

У дослідженнях таких науковців, як О. Багінська, С. Бризгалова, О. Воєділова, С. Гаркуша, Ф. Гоноболін, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Н. Кузьміна, Н. Левитов, А. Маркова, Л. Мітіна, М. Носко, Б. Паригін, К. Платонов, Н. Разумейко, Л. Рубінштейн, Т. Руднева, В. Сластьонін, Д. Узнадзе, А. Щербаков та інших визначено зміст і структуру готовності майбутніх учителів до професійно-педагогічної діяльності, а також виділено різні види цієї готовності [45].

У наукових працях В. Беспалько, М. Віленського, В. Загвязінського, П. Образцова, І. Подласого, Т. Сальникової, Г. Селевко, Л. Сьомушкіної, В. Сергєєвої, Н. Смирнова, А. Уман, А. Хуторського, Н. Щуркової, О. Ярошенко та інших було розкрито зміст понять «педагогічна технологія», «технологія навчання», «освітня технологія», а також обґрунтовано їхні ознаки та характеристики [45].

Теоретичні дослідження М. Безруких, В. Вишневського, В. Ковалько, Е. Пужаєвої, Н. Смирнова, І. Соколової, І. Чупахи та інших були спрямовані на обґрунтування принципів, змісту, форм і методів здоров'язбережувальної педагогіки як галузі педагогічного знання. Наукові дослідження О. Єжової, В. Пристинського, Т. Шамової, своєю чергою, були присвячені

обґрунтуванню необхідності створення здоров'язбережувального освітнього середовища [45].

Наукові роботи А. Афоніна, Н. Башавець, О. Ващенко, Д. Вороніна, С. Гаркуші, П. Джуринського, О. Дубогай, В. Єфімової, М. Носко, С. Омельченко, І. Поташнюк та інших заклали теоретичні основи для впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчальній та позанавчальній діяльності закладів освіти [45].

Низка наукових досліджень була присвячена вивченню різних підходів до організації освітнього процесу з фізичного виховання у ЗЗСО. Зокрема, гуманістичний підхід досліджували О. Біда, М. Безруких, Ю. Науменко, В. Ніколаєнко, особистіно орієнтований – Т. Довга, А. Клим-Климашевська, Л. Кондрашова, А. Кузьминський, О. Савченко, В. Сухомлинський, І. Якиманська тощо). Дані підходи передбачали, що учні, студенти і їхнє здоров'я мають бути найважливішими педагогічними цінностями, і тому освітній процес має бути адаптований до потреб молоді, а не навпаки [45].

Культурологічний підхід до фізичного виховання перебував у колі наукових інтересів Б. Кобринської, Н. Крилової, В. Морозової, В. Оржеховської та інших. Вони розглядали культуру здоров'я як невід'ємну частину загальної культури людини. Компетентсний підхід до фізичного виховання досліджували Н. Бібик, І. Костишев, В. Ніколаєнко, О. Пометун та інші. Він передбачав, що результатом освіти має бути формування у підростаючого покоління здоров'язберігаючої / здоров'язбережувальної компетентності, тобто властивостей, спрямованих на збереження здоров'я – свого та оточуючих людей [75].

О. Біда, Т. Говорушкін, В. Горащук, Б. Долинський, О. Дубогай, В. Емельянов, С. Кириленко, С. Лопатенко, С. Свириденко, С. Тищенко, Н. Хамська, В. Шахненко та інші досліджували різні аспекти формування культури здоров'я та здорового способу життя учнів ЗЗСО [75].

На думку О. Багінської, О. Воєділової, С. Гаркуші, М. Носко та Н. Разумейко компетентність учителя фізичної культури є одним із ключових

напрямів удосконалення сучасної освіти. Тому професійна підготовка майбутніх педагогів у сучасних умовах має включати не лише формування фахівця, здатного виконувати певну соціальну роль, але й його готовність до діяльності у сфері популяризації здорового способу життя. Це передбачає наявність достатніх знань, умінь та навичок для формування індивідуального і колективного здоров'я [75].

Науковці вважали, що формування готовності студентів до здоров'язберезувальної/здоров'язберігаючої діяльності можливе за таких організаційно-педагогічних умов: 1) диференціація та індивідуалізація освіти при реалізації державних освітніх стандартів; 2) всебічне використання морального потенціалу фізичної культури і спорту як засобу формування загальної та професійної фізичної культури, культури здоров'я особистості майбутнього педагога; 3) єдність мотиваційного, когнітивного, практично-діяльнісного та рефлексивного компонентів професійної готовності особистості педагога; 4) єдність формування знань, умінь і навичок, переконань і ціннісних орієнтацій [75].

Критеріями готовності до здоров'язберезувальної / здоров'язберігаючої діяльності, як важливого елемента професійної підготовки студентів факультету фізичного виховання, на їхню думку, виступають: 1) потреба в збереженні і зміцненні здоров'я, використанні здоров'язберезувальних технологій; 2) рівень сформованості здібностей щодо формування потреби у збереженні здоров'я, створенні і використанні технологій здоров'язбереження; 3) власна здоров'язберезувальна діяльність (самоосвіта, самовиховання, самоорганізація); 4) рівень сформованості психофізіологічних і фізичних якостей; 5) оволодіння компетентностями, необхідними для формування всіх складових здоров'я інших [75].

Також вчені вважали, що діяльність учителя фізичної культури щодо реалізації здоров'язберезувальних / здоров'язберігаючих освітніх технологій має базуватися на принципах: здоров'явідповідності, ціннісної орієнтації, ціннісного ставлення до здоров'я та здорового способі життя,

інтегративності, гуманізму, індивідуалізації, неперервності та послідовності [75].

Отже, на думку дослідників, фізична культура (як один з видів культури) є специфічним процесом (і водночас – результатом) людської діяльності, засобом і способом фізичного вдосконалення людини для виконання соціальних функцій. Учитель фізичного виховання, залучаючи учнів до фізкультурно-оздоровлювальної діяльності, створює умови для засвоєння ними досвіду такої діяльності через впровадження здоров'язберезувальних технологій у процесі навчання у ЗЗСО. Він також вирішує завдання залучення школярів до культури як до досвіду діяльності в цілому, використовуючи педагогічні засоби і методи, організовуючи та керуючи їхньою діяльністю, спрямованою на оволодіння остенсивними, імперативними, аксіологічними формами культури та принципами, що застосовуються у фізичній культурі.

Компетентність учителя фізичної культури дослідники в цілому розглядають як один з ключових напрямів удосконалення професійної освіти. Так, фахівці зі США вважають компетентним такого вчителя фізичної культури, який: 1) використовує свої знання про кожного учня, щоб той відчув свою значимість; вибудовує спілкування під час уроку так, щоб кожний учень (незалежно від його здібностей) міг досягти успіху, а обраний ним активний спосіб життя був йому максимально корисним; 2) має глибокі знання з предмета, розуміє зміст і принципи фізичного виховання, що дозволяє йому розробити оптимальну програму навчання, яка б відповідала потребам учнів певного віку та стану здоров'я; 3) володіє теоретичними знаннями, принципами викладання, які дають йому змогу ефективно вирішувати педагогічні проблеми і обирати оптимальні методиками викладання; 4) залучає всіх учнів до освітнього здоров'язберезувального процесу, послуговуючись власним досвідом та ефективними методиками викладання, допомагаючи усвідомити цінність фізичної активності в житті людини; 5) організовує і забезпечує процес навчання так, щоб учні виявляли

бажання долучатися до нього, були націлені на співпрацю, ставили власні цілі та досягали їх, робили відкриття; 6) обирає види навчальної діяльності, планує урок, оцінює власну програму, сприяє всебічному розвитку учнів; 7) розробляє стратегію діяльності відповідно до створеної програми і рівня підготовки учнів, використовує результати оцінки для оптимізації програми занять; 8) забезпечує рівність всіх учнів, моделює і використовує стиль поведінки, прийнятний у полікультурному середовищі учнів, демонструє повагу до всіх членів навчальної групи (класу), забезпечує справедливі відносини між учнями; 9) бере активну участь у видах діяльності, які забезпечують його творче, професійне й особистісне зростання, сприяють поглибленню знань з предмета підвищення власного професіоналізму; 10) усвідомлює переваги здорового способу життя, пропагує серед усіх учнів щоденні заняття фізичною культурою і спортом; 11) співпрацює з колегами, працює як член громади; 12) підтримує партнерські взаємини з родинами учнів, громадою, враховує інтереси громади у створенні програми фізичного виховання [75].

Професійна підготовка майбутніх педагогів фізичного виховання в сучасних умовах передбачає не лише формування фахівця, здатного виконувати певну соціальну роль, але і його готовності до діяльності у сфері поширення ЗСЖ. Це передбачає наявність у них достатніх знань, умінь і навичок для формування індивідуального та колективного здоров'я [75].

Отже, проаналізувавши результати наведених досліджень (зокрема досліджень Д. Маленкова і С. Щербини) ми дійшли висновку, що формування готовності студентів до здоров'язберезувальної діяльності можливе за таких *організаційно-педагогічних умов*: 1) диференціація та індивідуалізації освіти при реалізації державних освітніх стандартів; 2) всебічне використання морального потенціалу фізичної культури і спорту як засобу формування загальної та професійної фізичної культури, культури здоров'я особистості майбутнього викладача; 3) єдність мотиваційного, когнітивного, практично-діяльнісного та рефлексивного компонентів

професійної готовності педагога; 4) єдність формування знань, умінь і навичок, переконань і ціннісних орієнтацій.

Критеріями готовності до здоров'язбережувальної діяльності, як важливого елементу професійної підготовки студентів факультету фізичного виховання, дослідники вважають: 1) потребу збереження та зміцнення здоров'я, використання здоров'язбережувальних технологій; 2) рівень розвитку здатності до формування потреби здоров'язбереження, створення і використання відповідних технологій; 3) власну здоров'язбережувальну діяльність (самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію); 4) наявний рівень сформованості психофізіологічних і фізичних якостей; 5) оволодіння компетентностями, необхідними для формування всіх складових здоров'я інших [74, 76].

Саме тому освіта, яку студенти отримують на факультеті фізичного виховання має бути спрямована на формування та виховання кожного з них, насамперед, як суб'єкта власної фізичної культури. Це дозволить студентам реалізувати свободу вибору та індивідуальність свого освітнього шляху, що сприятиме набуттю культурної ідентичності. Лише тоді особистість сприйматиме освіту в сфері фізичної культури як складову власного стилю життя, зможе самостійно формувати себе та підпорядковувати освіту цілям особистісного зростання [74, 76].

Отже, проаналізувавши результати наведених досліджень, ми дійшли висновку, що одним із найважливіших критеріїв організації освітнього процесу у ЗЗСО, спрямованого на фізичне виховання учнів, є створення умов для самореалізації особистості. Самореалізація учнів виявляється в самоорієнтації і самоорганізації, повнішому самовираженні в соціокультурній (зокрема і фізкультурно-спортивній) діяльності, потребі та можливості самопізнання і самовдосконалення, розвиненій самосвідомості та ефективному самоврядуванні. Особистісний і діяльнісний підходи дозволяють подолати масово-репродуктивний характер освіти у сфері фізичної культури, піднімаючи її на особистісний рівень, що сприяє

виявленню та формуванню творчої індивідуальності студентів. Вони також визначають необхідність активного залучення учнів до діяльності, спрямованої на опанування цінностей фізичної культури [74, 76]. Таким чином, освіта на факультеті фізичного виховання має бути орієнтована на розвиток кожного студента як суб'єкта власної фізичної культури.

Одним із ключових критеріїв, що підтверджує ефективність такого освітнього процесу, є досягнення особистістю стану, в якому створені умови для самореалізації. Це відображається в її самоорієнтації та самоорганізації, більш повному самовираженні в соціокультурній (зокрема фізкультурно-спортивній) і професійній діяльності, у прагненні та можливості самопізнання і самовдосконалення, у формуванні розвиненої самосвідомості та досягненні ефективного самоврядування. Особистісний і діяльнісний підходи дозволяють подолати масово-репродуктивний характер освіти у сфері фізичної культури, піднімаючи її на особистісний рівень, сприяючи виявленню та формуванню творчої індивідуальності студентів. Вони також визначають необхідність активного залучення студентів до діяльності, спрямованої на освоєння цінностей фізичної культури [74, 76].

В освітньому процесі суб'єктивність діяльності трактується як цілеспрямована і доцільна активність суб'єкта, що є способом взаємодії між педагогом і студентом. За словами Р. Бікмухамедова, становлення студента як суб'єкта фізичної культури проявляється як: 1) потреби як сфера необхідності, що відображається в самоорієнтації; 2) емоції як сфера бажань, що виражається у самовираженні; 3) темперамент, або сфера можливостей, що виражається у самореалізації; 4) свідомість як сфера необхідності, що виражається у самосвідомості; 5) характер як сфера дійсного, що виражається в самооцінці [74, 76]. Дослідник визначає такі цілі виховання культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури: забезпечення формування в них цілісної системи знань про здоров'я, яка включає аспекти психології, педагогіки, гігієни, етики та релігії, а також розвиток навичок творчої педагогічної діяльності; підвищення рівня готовності до виховання в учнів

духовної та рефлексивної самосвідомості, відповідальності за власне здоров'я та здоров'я інших, що сприяє гармонійному поєднанню їхнього життя і професійної діяльності з довіллям та суспільством; формування фізичної та духовної культури як важливих елементів професійної освіти, що сприяють розвитку усвідомлених цінностей, переконань і норм поведінки, які відображають ставлення до себе та оточення, а також стимулюють самовиховання й самовдосконалення. Крім того, цілі включають організацію освітнього процесу у закладах вищої освіти на основі сучасної концепції педагогічної освіти, що відповідає потребам суспільства і підвищує рівень професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Інтеграція процесів фізичного та духовного виховання на основі самовизначення щодо ЗСЖ у процесі професійної підготовки фахівців з фізичного виховання передбачає формування у них готовності до:

1) розуміння організаційної структури професійної діяльності та інтегрованої міждисциплінарної специфіки фізичної культури, її зв'язку з комплексом дисциплін з інших блоків навчального плану (гуманітарного, професійного, загальноосвітнього) [74, 76];

2) оцінювання державних освітніх стандартів, навчальних програм, планів, освітніх технологій щодо їх впливу на фізичний і духовний аспекти здоров'я суб'єктів освітнього процесу; значення діагностики і своєчасної корекції духовного, фізичного і психічного розвитку та стану людини для збереження здоров'я тощо [75, 76].

Майбутні вчителі фізичного виховання повинні: вміти використовувати різні форми, засоби і методи педагогічної діяльності; вміти аналізувати педагогічні ситуації, розв'язувати педагогічні задачі з урахуванням цілісності освітнього процесу, включно з інтеграцією фізичного і духовного виховання; знати закономірності та особливості духовного, фізичного і психічного розвитку на різних етапах онтогенезу людини, критерії оцінки норми і відхилень духовного, фізичного і психічного розвитку, а також мати уявлення про шляхи, засоби корекції та реабілітації; розуміти адаптаційний

характер реакцій людини на дію (адаптації людини до впливу) географічних, кліматичних, соціальних та освітніх факторів; знати вимоги до середовища проживання для збереження здоров'я дітей, дорослих та літніх людей; методи діагностування і дослідження систем організму людини, вмінь оцінювати рівень їх функціонального стану у здорової людини; вікові норми та уявлення про сенсорні, моторні та центральні порушення комунікативної поведінки й мовлення; типологічні особливості здорової людини і вміння визначати типологічні особливості фізичного і психічного розвитку людини [75].

З точки зору дослідників (як нами було з'ясовано в процесі аналізу наукових праць), важливою для майбутнього фахівця з фізичного виховання є наявність *умінь*: 1) визначати рівень розумової та фізичної працездатності, готовності до систематичних навантажень у різні вікові періоди; 2) оцінювати фізичні навантаження на уроках з фізичної культури і спортивних тренуваннях щодо їх відповідності віку та фізичній підготовленості людини; 3) визначати рівень втоми здорової людини після фізичних і розумових навантажень; 4) визначати протипоказання щодо виконання фізичних і розумових навантажень відповідно до віку і стану здоров'я; 5) скласти базу даних індивідуальних антропометричних і психофізіологічних показників людини в процесі її розвитку; 6) визначати адаптаційні можливості людини до зміни кліматично-географічних і соціальних умов за функціональними показниками [74-76].

Фахівець з фізичного виховання також має бути здатний: 1) розуміти особливості динаміки розвитку і взаємодії дітей, які виховуються без батьків, в малих і великих соціальних групах; 2) спрямовувати освітній та виховний процеси відповідно до індивідуальних особливостей духовного, фізичного і психічного розвитку їх учасників; 3) формувати в учнів знання про будову і функції організму, зміну їх внаслідок впливу несприятливих факторів довкілля, інфекцій та гіподинамії; 4) навчити учнів оцінювати свій фізичний стан, виявляти шкідливі фактори, які негативно впливають на здоров'я,

використовувати фізичні навантаження, природні фактори та інші доступні засоби для збереження і зміцнення здоров'я [74-76].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що важливим ресурсом сучасної освіти в країні є вчитель, який володіє теоретичними та практичними навичками впровадження здоров'язбережувальних технологій у свою професійну діяльність. Знання, володіння та застосування цих технологій є ключовим елементом професійної компетентності сучасного педагога. Педагогічний колектив ЗЗСО у тісній безпосередній співпраці з учнями, медичними працівниками, практичними психологами, соціальними педагогами, соціальними працівниками, батьками та всіма, хто зацікавлений у збереженні та зміцненні здоров'я дітей, здатні створити у своєму закладі освіти відповідне здоров'язбережувальне освітнє середовище.

1.2. Сутність, мета та завдання формування здоров'язбережувальної діяльності вчителя

Сучасній українській освіті притаманна активна модернізація та реорганізація. Також це стосується і галузі фізичної культури та спорту. Приєднання до Болонського процесу вивело на одне з перших місць завдання підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту – висококваліфікованих, компетентних, конкурентоспроможних на світовому ринку праці, готових до безперервного професійного зростання, самовдосконалення та особистої відповідальності за рівень своєї професійної компетентності [33,37].

Фахівці фізичного виховання і спорту повинні бути компетентними у використанні фізичної культури для освіти, розвитку, оздоровлення, наукової діяльності, формування здорового способу життя та підготовки спортсменів до високих досягнень. Успіх або неуспіх діяльності залежить від рівня загальних і спеціальних знань і вмінь, необхідних для ефективної педагогічної діяльності, що включає в себе вміння зберігати здоров'я своє і

своїх вихованців. Рівень здоров'язбережувальної компетентності людини відображається на її самосприйнятті, розвитку компетентності та ставленні до природи, суспільства та інших людей [33].

Потенціал здоров'язбережувальної компетентності фахівця з фізичного виховання відображає всі характеристики, здібності та якості людини: рівень розвитку, креативності та людського потенціалу суспільства, включаючи соціальні та природні якості його членів. Тому водночас з компетентностями щодо роботи, життя, мислення, поведінки, спілкування та адаптивної культури слід також враховувати й елемент здоров'я. Це зумовлює подальший розвиток усіх видів компетентностей, зокрема й здоров'язбережувальної, і є передумовою розвитку людини як цілісної особистості [17,19,20,31,32,33].

За Ю. Євсєєвим фізична культура є частиною (підсистемою) загальної культури людства і являє собою творчу діяльність, спрямовану на засвоєння минулого і створення нових цінностей, головним чином у сферах розвитку, зміцнення здоров'я та виховання [17,19,20,31,32,33].

Б. Шиян визначає фізичну культуру (в широкому значенні) як сукупність досягнень суспільства в раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов для цілеспрямованого фізичного і психічного вдосконалення людини, а у вузькому – як сукупність людських якостей, набутих в процесі фізичного виховання і самовираження в активній діяльності, спрямованій на всебічне поліпшення фізичних якостей і підтримання ЗСЖ [17,19,20,31,32,33,71].

На думку В. Горащука та інших, культура здоров'я особистості – це важлива складова її загальної культури, зумовлена матеріальним і духовним середовищем життєдіяльності суспільства, що виражається у системі цінностей, знань, потреб, умінь і навичок щодо формування, збереження і зміцнення здоров'я [17,19,20,31,32,33].

Отже, однією з цілей сучасної фізичної освіти є сприяння розвитку основ загальної культури особистості, що створюють і підтримують здоров'я,

через формування: 1) фізичної культури особистості (розвиток фізичних здібностей, морфофункціональних можливостей організму, формування рухових навичок, знань з фізичної культури, професійно-педагогічних умінь, інтересів, потреб, мотивацій, світогляду тощо); 2) гуманітарної культури особистості (пізнавальної, комунікативної, інформаційної тощо); 3) культури здоров'я та безпеки життєдіяльності (в процесі оздоровчої, рекреаційної, реабілітаційної, побутової та професійної діяльності) [17,19,20,31,32,33].

На думку таких дослідників, як В. Горащук, В. Кремень, Б. Шиян та інші, такий підхід до розвитку фізкультурної освіти майбутнього фахівця є доцільним у реалізації культуруотворюючої та оздоровлювальної функцій фізичної культури [17,19,20,31,32,33].

Багато дослідників, включно з І. Зязюном, підтримували концепцію поєднання розвитку професійної компетентності з удосконаленням професійної та педагогічної культури. Вони зазначали, що професійна культура відображає професійно-особистісні якості фахівця і включає гуманістичну спрямованість, соціальну відповідальність, творче педагогічне мислення тощо. Оскільки основною сферою реалізації здоров'язберезувальної компетентності для фахівця фізичного виховання є професійно-педагогічна діяльність, вона розглядається як важливий компонент професійно-педагогічної культури, що є індикатором професійної компетентності та засобом професійного самовдосконалення [17,19,20,31,32, 33].

Компетентнісний підхід спрямований на досягнення освітніх цілей, таких як освіченість, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація та особистісний розвиток. Здоров'язберезувальна компетентність фахівця з фізичного виховання містить низку характеристик і особливостей, зокрема культуру здоров'я, фізичну культуру особистості та професійну компетентність. Вона охоплює здатність до рефлексії цих характеристик у контексті формування, збереження і зміцнення здоров'я та організації ЗСЖ у зв'язку з професійною і соціальною діяльністю [17,19,20,31,32,33].

На основі аналізу робіт низки вчених (Н. Бібік, І. Зимня, О. Пометун, А. Хуторський) та рекомендацій міжнародних експертів з модернізації вищої освіти, здоров'язбережувальна компетентність фахівця з фізичного виховання розглядається як діяльнісне утворення, що включає: володіння методами / методиками фізичного виховання і самовиховання, спрямованими на підвищення адаптивних резервів організму, зміцнення здоров'я, корекцію фізичного розвитку та будови тіла (зокрема з використанням навичок рефлексії і самоконтролю); здатність оцінювати фізичні можливості та функціональний стан вихованців, обирати відповідні засоби і методи рухової активності з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей; уміння обирати засоби і методи рухової активності для оптимізації розвитку учнів різного віку; використання духовних цінностей і знань для виховання патріотизму, профілактики девіантної поведінки, формування ЗСЖ та потреби у фізичній культурі чи спорті; здатність здійснювати профілактику травматизму та надавати першу долікарську допомогу під час фізкультурних занять [17,19,20,31,32,33].

Окрім зазначеного, фахівець/вчитель з фізичного виховання повинен: орієнтуватися та мати досвід екологічної діяльності у природному середовищі (у лісі, в полі, на водоймах тощо); застосовувати правила поведінки в екстремальних ситуаціях: під дощем, градом, за сильного вітру, під час грози, повені, пожежі, під час зустрічі з небезпечними тваринами, комахами; виявляти позитивне ставлення до свого здоров'я, фізично самовдосконалюватися, здійснювати емоційну саморегуляцію, самопідтримку і самоконтроль; застосовувати правила особистої гігієни, дбати про власне здоров'я, особисту безпеку; надавати першу домедичну (долікарську) допомогу; використовувати різносторонній руховий досвід в масових формах змагальної діяльності та в організації активного відпочинку і дозвілля; підбирати індивідуальні засоби і методи для розвитку власних фізичних якостей [17,19,20,31,32,33].

Висновки до першого розділу

Як показав аналіз навчально-методичної літератури та публікацій у фахових періодичних виданнях, проблема готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності є однією з ключових у сучасній педагогічній науці. Вона охоплює широке коло питань, які потребують глибокого теоретичного осмислення та практичного впровадження: визначення змісту, структури і видів готовності майбутнього вчителя до професійно-педагогічної діяльності; визначення змісту та сутності понять «педагогічна технологія», «технологія навчання», «освітня технологія», обґрунтовані ознаки, характеристики освітніх технологій; обґрунтування принципів, змісту, форм і методів здоров'язберезувальної педагогіки як галузі педагогічного знання, створення здоров'язберезувального освітнього середовища; створення теоретичного підґрунтя для застосування здоров'язберезувальних технологій у навчальній та позанавчальній діяльності; вивчення різних підходів (гуманістичного, особистісно орієнтований, культурологічний, компетентнісний) до організації освітнього процесу з фізичного виховання у ЗЗСО; дослідження різних аспектів формування культури здоров'я та здорового способу життя учнів ЗЗСО тощо.

Також під час аналізу науково-методичної літератури ми з'ясували вимоги до майбутніх вчителів фізичної культури / фахівців з фізичного виховання у ЗЗСО, перелік умінь та навичок, необхідних для здійснення ними професійної діяльності. Крім того, ми встановили, що: здоров'язберезувальна діяльність вчителя фізичної культури включає володіння методами фізичного виховання і самовиховання, здатність оцінювати фізичні здібності та функціональний стан вихованців, уміння вибирати засоби і методи рухової діяльності для оптимізації розвитку учнів різного віку; її важливим аспектом є використання духовних цінностей і знань для виховання патріотизму, профілактики девіантної поведінки та формування здорового способу життя.

Метою формування здоров'язбережувальної діяльності є забезпечення високого рівня професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури, що дозволить їм ефективно впроваджувати здоров'язбережувальні технології у навчально-виховний процес.

Основними завданнями діяльності вчителя фізичного виховання є: розробка та впровадження навчальних програм, що включають здоров'язбережувальні технології; підвищення рівня професійної підготовки майбутніх вчителів через інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок; формування у студентів мотивації до здорового способу життя та самовдосконалення; забезпечення умов для розвитку емоційної саморегуляції та самоконтролю у майбутніх вчителів; створення сприятливого психологічного мікроклімату у ЗЗСО;

Таким чином, *готовність майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності є комплексним процесом, що вимагає системного підходу та врахування сучасних наукових досягнень.* Впровадження здоров'язбережувальних технологій у професійну підготовку вчителів сприятиме не лише підвищенню якості освіти, але й формуванню здорового способу життя у молодого покоління.

РОЗДІЛ 2.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Поняття та структура готовності майбутніх вчителів до здоров'язбережувальної діяльності

Освіта, що відповідає сучасному соціально-економічному розвитку суспільства, орієнтована на вдосконалення системи професійної підготовки, надаючи особливої уваги її якості. Подальша інформатизація суспільства надає особистості значні переваги, дозволяючи оперативно обробляти великі масиви даних та впроваджувати автоматизацію і цифровізацію в усіх сферах життя [1,3-5,6,15,16,28,29,30,31,35,51,53].

Комплексний підхід до аналізу взаємин людини з навколишнім середовищем та вирішення проблем розвитку особистості підвищує потребу в науково-практичному розробленні ідеї взаємозв'язку якості середовища і здоров'я людини. Це стає можливим завдяки застосуванню спеціальних здоров'язбережувальних технологій, що мобілізують ресурсний потенціал учасників освітнього процесу. Таким чином, сприяння здоров'язбереженню, орієнтованому на саморегуляцію особистості та формування навичок здорового способу життя, стає стратегією розвитку особистості [1,3-5,6,15,16].

Для сучасного соціокультурного простору характерна зміна пріоритетів і цінностей. Це надає особливого значення учасникам освітнього процесу як гарантам якісного розвитку особистості і підкреслює важливість удосконалення системи професійної освіти, яка дотримується принципів здоров'язбереження. Існує соціально-педагогічна потреба вивчення цінностей здоров'язбереження як стратегічного елемента освітньої діяльності закладу, спрямована і на задоволення, і на формування потреби в ЗСЖ в контексті розвитку особистості [1,3-5,6,15,16].

В ході досліджень, проведених науковцями Запорізького національного університету та Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти С. Жестковим, Г. Остапенко та О. Циганок було з'ясовано, що здоров'яформуюча діяльність у процесі освіти має здійснюватися за трьома взаємозв'язаними напрямками: педагогічним, фізіолого-валеологічним та психологічним [50].

Педагогічний напрям, на думку вчених, включає розумну валеологізацію шкільної культури з урахуванням існуючих реалій. Це охоплює організаційно-педагогічні, соціально-побутові, санітарно-гігієнічні, естетичні, просторові та темпоритмічні умови, що відображають типовий ритм життя школи, темп її життєдіяльності та обсяг навантажень на педагогів та учнів. Зміни освітньої політики передбачають широку диференціацію процесу навчання, щоб надати можливості для індивідуального навчання всіх школярів у групах з урахуванням валеологічних вимог до організації уроків. Це також включає системну валеологічну освіту на всіх рівнях школи, організацію дитячого самоврядування, впровадження програм соціалізації школярів та профілактику ризику соціальної дезадаптації із залученням соціального педагога [1,3-5,6,15,50].

Психологічний напрям передбачає створення спеціальної психологічної служби, яка б: 1) проводила розвивальну роботу зі всіма школярами в різних формах та здійснювала психологічне консультування і супровід сімей дітей, підтримуючи навчально-виховний процес; 2) надавала комплексну допомогу дітям з групи ризику; 3) сприяла гуманізації психологічного мікроклімату освітнього закладу на всіх рівнях [1,3-5,6,15,50].

Медичний (фізіолого-валеологічний) напрям має забезпечувати гігієнічні умови освітнього процесу, широкий спектр освітніх заходів для учнів, їхніх батьків та вчителів, а також систематичну реабілітацію для всіх учасників освітнього процесу [1,3-5,6,15,50].

Н. Мухаметзянова підкреслювала, що професійна підготовка вчителів фізичної культури включає розвиток психологічних знань, навичок саморегуляції, психодіагностики особистісних характеристик та міжособистісних відносин [1,3-5,6,15,50]. На думку В. Гайсіної, сучасна система професійної підготовки фахівців фізичного виховання забезпечує набуття студентами певних професійних компетентностей. Однак, зважаючи на зміни, що відбуваються останнім часом, виникає потреба у підвищенні якості професійних знань і вмінь майбутніх фахівців, що вимагає вдосконалення всіх аспектів освітнього процесу у вищих навчальних закладах [1,3-5,6,15,50]. Ю. Мусхаріна зазначає, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на сучасному етапі має бути зорієнтований на набуття знань, умінь і навичок щодо надання допомоги учням у формуванні, збереженні та зміцненні їхнього здоров'я в усіх його аспектах (психічному, духовному і фізичному) та на формування культури здоров'я у школярів [1,3-5,6,15,50].

Науковці, які досліджують готовність педагогів до професійної діяльності, виокремлюють різні її структурні компоненти. Зокрема, М. Козуб зазначає, що готовність майбутніх вчителів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності слід розуміти як системну організацію, інтегроване особистісне утворення зі складною, багаторівневою структурою, що виступає як цілісна взаємодія і взаємопроникнення фізичного, мотиваційного, когнітивного, практичного (операційно-діяльнісного) і рефлексивного компонентів, рівень сформованості яких визначає здоров'язбережувальний характер і логіку організації та здійснення педагогічної діяльності, потреба та спрямованість професійно-особистісного зростання майбутнього вчителя фізичної культури [1,3-5,6,15,50].

Наприклад, компонентами професійної готовності вчителя / викладача фізичного виховання в дослідженні М. Дьяченко та Л. Кандилович є: *мотиваційний* (відповідальність за виконання завдань, почуття обов'язку); *орієнтаційний* (знання та уявлення про особливості і умови діяльності, її

вимоги до особистості); *операціональний* (володіння способами і прийомами діяльності, необхідними знаннями, навичками, вміннями, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення тощо); *вольовий* (самоконтроль, самообілізації, вміння керувати діями, з яких складається виконання обов'язків); *оцінний* (самооцінка своєї підготовленості і відповідність процесу вирішення професійних завдань оптимальним зразкам). А до структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального освітнього середовища загальноосвітньої школи віднесено мотиваційний, когнітивний, процесуальний та самооцінний [1,3-5,6,15,50].

Як зазначає О. Міхеєнко, важливим чинником формування готовності до діяльності є збіг мотиваційної сфери суб'єкта (мотивація – діяльність, спрямована на досягнення певної мети) з характером мети. Мотив – це стійка особистісну властивість, яка зсередини спонукає до вчинення певних дій (Р. Немов). Тобто мотив і мета перебувають у тісному природному зв'язку, що є передумовою ефективної діяльності. Автор також вказує, що шляхом усвідомлення потреб і мотивів індивід створює визначену модель майбутніх дій. Отже, мотивація є важливим компонентом готовності до професійної діяльності, оскільки впливає на створення необхідних відносин, настанов, досвіду особистості, професійно значущих якостей, досконалості в діяльності, майстерності, що забезпечують ефективність професійної діяльності в цілому [1,3-5,6,15,50].

Г. Куртова, В. Ляпін, В. Сероштан та Б. Яковенко вважають, що мотиваційний критерій готовності майбутнього вчителя фізичної культури визначається як система усвідомлених та особисто привласнених потреб і мотивів для вдосконалення життєдіяльності на основі самореалізації в професійній сфері. Це передбачає правильний вибір професії, що дозволяє реалізувати індивідуальну програму саморозвитку, самовиховання і самоосвіти відповідно до об'єктивно заданої програми професійного і особистісного розвитку. На думку вчених, структурними компонентами

готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язберезувального навчально-виховного середовища є: процесуальний, самооцінний, мотиваційний та когнітивний компоненти [1,3-5,6,15,50].

М. Козуб стверджує, що мотиваційний аспект готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності включає: усвідомлення значущості здоров'язберезувальної діяльності вчителя як на особистому, так і на соціальному рівні; прагнення опанувати теорію та практику здоров'язберезувального навчання в школі, а також мотивацію до підвищення професійної компетентності в цій галузі; мотивацію до ведення здорового способу життя та бажання передати ці цінності дітям, інтерес до здоров'язберезувальної діяльності та пропаганди здоров'я, а також пізнавальний інтерес до педагогічних проблем, пов'язаних із здоров'язбереженням у шкільній освіті; прагнення до творчого пошуку ефективних методів здоров'язберезувального навчання та їх впровадження у шкільну практику; усвідомлення важливості оволодіння основами здоров'язбереження як умови підвищення ефективності педагогічної діяльності, що проявляється у якісних змінах розвитку особистості учня та збереження його здоров'я [50].

О. Кругляк зазначає, що одним із ключових завдань професійної підготовки є формування у майбутніх вчителів фізичної культури здатності інтегрувати знання, отримані в суміжних курсах, та знаходити шляхи реалізації міжпредметних зв'язків цих знань у майбутній педагогічній діяльності [50]. До знань про теорію та методику організації здоров'язберезувального освітнього середовища ЗЗСО автор відносить: 1) знання основних понять здоров'язберезувальної педагогіки (здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язберезувальні технології); 2) знання про фізичне, психічне, духовне та соціальне здоров'я та про чинники, що впливають на його формування; 3) знання класифікації здоров'язберезувальних технологій; 4) знання про анатомо-фізіологічні

особливості учнів різного віку; 5) знання про сучасні системи оздоровлення учнів; 6) знання про концепції формування здорового способу життя школярів; 7) знання про методику і організацію здоров'язбережувального освітнього середовища ЗЗСО [50].

С. Ігнатенко зазначає, що специфічною особливістю роботи вчителя фізичного виховання є рухова діяльність, яка визначається змістом уроків фізичної культури та позакласних спортивно-масових заходів. Навчально-рухова діяльність включає ситуації, які можна використовувати для виховання таких якостей, як повага до слабкого, почуття обов'язку і відданості, відповідальність, власна гідність, гордість, совість, сором'язливість тощо [50]. На думку М. Сентізової, індивідуальна фізична підготовка майбутніх вчителів фізичного виховання повинна відображати: розвиток важливих фізичних якостей і відповідний рівень фізичної працездатності; сформовані поведінкові установки на здоровий спосіб життя; дотримання режиму навчання та відпочинку; здатність подолати шкідливі звички, такі як вживання алкоголю та куріння [50].

В. Мамон наголошує, що одним із основних елементів самоорганізації вчителів є вміння самооцінювання та сама самооцінка. Автор зазначає, що самооцінка є одним із найважливіших показників професійної успішності, оскільки тільки за умови адекватної самооцінки молодий спеціаліст зможе працювати за принципом «рівний-рівному» і впливати на виховання учнів [49].

Отже, аналіз викладеного вище дозволив нам виокремити такий *перелік умінь та навичок вчителя фізичного виховання*:

- 1) впроваджувати здоров'язбережувальні технології у освітнє середовище ЗЗСО;
- 2) пропагувати здоровий спосіб життя серед учнів ЗЗСО;
- 3) організовувати здоров'язбережувальну інфраструктуру ЗЗСО;

- 4) скласти положення про проведення спортивних свят та розваг (наприклад, «День здоров'я») у ЗЗСО, сценарії фізкультурно-оздоровлювальних свят та буди їх ведучим;
- 5) проводити фізкультурно-оздоровлювальну роботу в умовах оздоровчих таборів, які функціонують у літній період у ЗЗСО;
- 6) користуватися Інтернетом з метою пошуку інформації щодо здоров'язберезувальних технологій;
- 7) працювати з науковою, психолого-педагогічною літературою щодо пошуку інформації про здоров'язберезувальну діяльність;
- 8) до структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації здоров'язберезувального освітнього середовища ЗЗСО віднесено мотиваційний, когнітивний, процесуальний та самооцінний;
- 9) мотиваційний компонент відображає позитивну мотивацію студентів до організації здоров'язберезувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи та їх потребу в досягненні успіху в діяльності, пов'язаної з формуванням здорового способу життя учнів;
- 10) когнітивний компонент відображає теоретичну обізнаність студентів щодо теорії та методики організації здоров'язберезувального освітнього середовища ЗЗСО, фізичного виховання та спорту (основні поняття здоров'язберезувальної педагогіки: здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язберезувальні технології; фізичне, психічне, духовне та соціальне здоров'я, чинники, які впливають на його формування; класифікація здоров'язберезувальних технологій; анатомо-фізіологічні особливості учнів різного віку; сучасні системи оздоровлення учнів; концепції формування здорового способу життя школярів; методика і організація здоров'язберезувального освітнього середовища ЗЗСО;
- 11) процесуальний компонент відображає рівень фізичної підготовленості студентів та їх професійно орієнтовані уміння та навички щодо організації здоров'язберезувального освітнього середовища ЗЗСО

(уміння та навички впроваджувати здоров'язберезувальні технології в навчально-виховне середовище загальноосвітньої школи; уміння та навички пропагувати здоровий спосіб життя серед учнів загальноосвітньої школи; уміння та навички організовувати здоров'язберезувальну інфраструктуру загальноосвітньої школи; уміння та навички складати положення про проведення Свята «День здоров'я»; уміння та навички бути ведучим фізкультурно-оздоровчих свят у загальноосвітній школі; уміння та навички проводити фізкультурно-оздоровчу роботу в умовах оздоровчих таборів, які функціонують у літній період у загальноосвітній школі; уміння та навички користуватися Інтернетом з метою пошуку інформації щодо здоров'язберезувальних технологій; уміння та навички працювати з науковою, психолого-педагогічною літературою щодо пошуку інформації про здоров'язберезувальну діяльність);

12) самооцінний компонент відображає самооцінку студентів щодо їх здатності до організації здоров'язберезувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи.

2.2. Особливості формування готовності майбутнього вчителя до здоров'язберезувальної діяльності в освітньому процесі педагогічних ЗВО

Формування ключових компетентностей особистості (основних показників її освіченості) є одним із головних завдань у сучасній системі освіти України. Зміна компетентнісної освітньої парадигми та впровадження інновацій в освітню практику підвищили рівень вимог до професійних якостей фахівців. Більшість науковців-педагогів вважають здійснення заходів у цьому напрямі модернізацією професійної підготовки за такими напрямками: впровадження сучасних педагогічних технологій у вищій школі (А. Алексюк, О. Пометун, С. Сисоева), оновлення змісту неперервної освіти (В. Андрущенко, Т. Десятов, Н. Ничкало), посилення забезпечення якості освіти та освітнього процесу у вищій школі (М. Євтух, А. Кузьмінський,

Л. Прокопенко), компетентнісне спрямування та інноваційний розвиток освіти в європейському контексті (Н. Бібік, І. Єрмаков, В. Луговий, О. Овчарук) [46,53,65].

Держава має забезпечити підготовку компетентних фахівців, здатних до творчої діяльності, професійного зростання, освоєння та впровадження наукових, інформаційних та здоров'язбережувальних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. У зв'язку з реформуванням системи вищої освіти особливого значення набуває підготовка високопрофесійних фахівців з фізичного виховання. Тому зростає попит на професійну підготовку випускників, а формування їхньої професійної готовності слід розглядати як стратегічне завдання професійної освіти (Л. Сущенко, О. Тимошенко) [46,53,65].

У працях К. Дурай-Новакової, О. Мороза, Р. Пенькової, Л. Разбороваї, В. Сластьоніна, В. Щербини досліджується готовність до педагогічної діяльності з позицій особистісного підходу, яка розуміється як інтегративна якість особистості вчителя, здатного до ефективного виховання молодого покоління. Наукові дослідження Ю. Богданової, В. Дорохіної, Л. Кондрашової, С. Манукової, О. Проскури, Г. Штельмах та інших зосереджені на готовності до виконання окремих функцій педагогічної діяльності. Більшість цих науковців вважають доцільним використання терміна «формування» для характеристики цілеспрямованих педагогічних впливів на особистість з метою забезпечення її готовності до професійної педагогічної діяльності [9,21,23,46,53,65,72,76].

Погіршення здоров'я молоді висуває на перший план у професійній компетентності вчителя здатність впроваджувати здоров'язбережувальні технології, що є вирішальним і системоутворюючим фактором [46,53,65].

Аналіз наукових досліджень щодо формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (М. Данилко, Р. Карпюк, О. Онопрієнко, О. Смакула, А. Чорноштан та інші) свідчить про недостатню обґрунтованість науково-методологічних засад компетентнісного

підходу у вищій фізкультурно-педагогічній освіті України. Впровадження цього підходу є частковим, оскільки в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів домінує функціональний підхід, спрямований на формування здатності студентів до виконання певних видів педагогічної роботи, а не на їхню готовність до якісного виконання професійних обов'язків [46,53,66].

Отже, аналіз публікацій у педагогічній пресі свідчить про те, що питання умов формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури досліджено недостатньо. Зокрема, не визначено критеріїв і рівнів сформованості її складових з урахуванням нових вимог до кваліфікації в цій галузі [46,53,65].

Вивчення спеціальної наукової літератури та спостереження за процесом професійної підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання дозволяє виявити низку протиріч між: 1) об'єктивною необхідністю переходу на компетентнісно зорієнтовану освіту й недостатньою розробленістю теоретично-методологічних основ компетентнісного підходу; 2) зростанням вимог суспільства до якості освіти (зокрема і фізкультурно-педагогічної) та недостатнім рівнем професійної готовності випускників ЗВО; 3) вимогами ЗЗСО до рівня сформованості професійних компетентностей учителя фізичної культури й відсутністю теорії та практики визначення переліку, змісту, діагностики й створення відповідних педагогічних умов їх формування в студентів ЗВО [46,53,65].

Для формування всебічно розвиненої особистості слід створити модель освітньої здоров'язбережувальної технології, що дозволяє зменшити негативний вплив навчально-виховного процесу на стан здоров'я дітей та молоді [46,53,65].

Отже, в процесі теоретичного дослідження нами було встановлено наявність низки протиріч в організації педагогічного процесу з точки зору збереження і зміцнення здоров'я дітей:

1. Організаційні та медико-педагогічні: 1) між потребою учнів та їхніх сімей, вимогами держави щодо збереження та зміцнення здоров'я учнів і негативною тенденцією фізичного стану дітей; 2) між декларуванням на державному рівні прав дітей на повноцінне дитинство та здоров'язатратністю сучасної освіти; 3) між вимогами Санітарних правил і норм до організації освітнього процесу у ЗЗСО та реальним станом умов навчання і здоров'я учнів [46,53,65].

2. Педагогічні: 1) між наявністю значного досвіду реалізації різноманітних підходів до збереження здоров'я дітей в закладах освіти і відсутністю ефективного підходу до реалізації функції збереження і зміцнення здоров'я учнів; 2) між необхідністю створення педагогічних умов для значного впливу на спосіб життя учнів та збереження їх здоров'я під час навчання у зв'язку зі зростанням кількості хворих дітей і відсутністю теоретично-методичної бази для здійснення цієї діяльності; 3) між рівнем компетентності педагогів щодо здоров'язбереження і завданнями, які перед ними ставить суспільство; 4) між необхідністю враховувати в освітньому процесі рівень здоров'я та адаптивні можливості дітей, запобігати негативному впливу освітнього процесу на здоров'я дітей та відсутністю програм експертизи освітніх технологій, навчальних планів і програм з точки зору їх впливу на здоров'я учнів]; 5) між необхідністю відстежувати динаміку показників фізичного розвитку та захворюваності учнів та відсутністю програм моніторингу здоров'я дітей в закладах освіти, необхідних для управління освітнім процесом [46,53,65].

Отже, збереження та зміцнення здоров'я учнів є однією з ключових функцій педагогічної діяльності загалом і роботи фахівця з фізичного виховання зокрема. Виявлені протиріччя потребують усунення, насамперед, на рівні закладів освіти (ЗЗСО). Для цього необхідно кваліфіковано здійснювати здоров'язберезувальну педагогічну діяльність та розробляти теоретико-методичні засади формування професійної готовності майбутніх

фахівців фізичного виховання до створення та впровадження здоров'язберезувальних технологій у практичній діяльності.

2.3. Аналіз програм підготовки майбутніх вчителів у освітніх закладах

У Криворізькому державному педагогічному університеті здійснюється підготовка фахівців галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта, предметною спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура) здійснюється за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти.

Освітньо-професійна програма «Фізична культура» (керівник робочої групи, доцент кафедри фізичної культури та методики її викладання (гарант програми) А. Батюк) [49] (далі ОП ФК «Бакалавр», додаток А) розроблена відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII [55], Закону України «Про освіту» від 06.06.2024 р. [60], Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 р. № 1341 [57], Наказу МОН України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» від 24.04.2019 р. №567 [58].

Даний документ визначає основи організації навчання та складові освітньої програми, зокрема обсяг кредитів ЄКТС, перелік загальних і спеціальних (фахових) компетентностей, необхідних для здобуття освітнього ступеня бакалавра. Особлива увага приділяється здоров'язберезувальній складовій, яка охоплює зміст підготовки, терміни та результати навчання, а також вимоги до якості освіти. Метою реалізації ОП ФК «Бакалавр» є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних провадити освітню, спортивно-масову, фізкультурно-оздоровчу діяльність. Майбутні фахівці навчаються ефективно вирішувати складні професійні завдання, впроваджувати здоров'язберезувальні технології та формувати відповідальне ставлення до здоров'я серед учнів.

Програма акцентує увагу на формуванні у майбутніх учителів фізичної культури компетенцій, що дозволяють організовувати навчально-виховний процес із використанням сучасних засобів фізичного виховання, здоров'язбережувальних методик і технологій. Зокрема, значна увага приділяється використанню інтерактивних, індивідуалізованих і проблемно-орієнтованих методів навчання, а також організації інклюзивного середовища, яке забезпечує підтримку фізичної активності дітей з особливими освітніми потребами. Студенти отримують знання з основ санітарно-гігієнічного забезпечення, профілактики травматизму, надання домедичної допомоги, а також методів збереження та зміцнення здоров'я.

Зміст програми побудовано на основі сучасної концепції педагогічної освіти, яка включає формування професійної культури студентів, що сприяє їх здатності впроваджувати ефективні стратегії здоров'язбереження. Практична підготовка охоплює роботу з розробки і реалізації оздоровчих програм, організації спортивно-масових заходів, а також спортивного туризму та орієнтування. Особлива увага приділяється інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій для впровадження інноваційних методик навчання у галузі фізичного виховання.

Програма також передбачає розвиток спеціальних компетентностей, таких як уміння оцінювати фізичний стан і здібності здобувачів освіти, адаптувати фізичні вправи до їхніх індивідуальних потреб, створювати та впроваджувати методичні рекомендації для організації фізкультурно-оздоровчої діяльності. Значна увага приділяється популяризації здорового способу життя та формуванню у здобувачів свідомого ставлення до власного здоров'я.

Освітня програма «Фізична культура» базується на принципах інтеграції теоретичних знань і практичних умінь, що забезпечує підготовку фахівців, здатних здійснювати здоров'язбережувальну діяльність, сприяти гармонійному фізичному розвитку особистості та формуванню суспільства, орієнтованого на сталий розвиток.

Висновки до другого розділу

Аналіз науково-методичної літератури за темою дослідження дозволив нам з'ясувати, що наразі актуальними для дослідження залишаються такі наукові проблеми: здоров'язбереження в цілому; організація освітнього простору закладів освіти (ЗЗСО, ЗВО тощо) з урахуванням вимог щодо здоров'язбереження; формування культури здоров'я у студентів ЗВО та учнів ЗЗСО; педагогічний, фізіолого-валеологічний та психологічний напрямки здійснення здоров'яформувальної діяльності у ЗВО; підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та фізичної культури до здійснення здоров'язбережувальної діяльності у закладах освіти; зміст професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на сучасному етапі; мотивація, мотиви, мотиваційний критерій готовності до професійної діяльності та збіг мотиваційної сфери суб'єкта з характером мети як чинник формування готовності до діяльності; специфіка роботи вчителя фізичного виховання; структура готовності студентів до організації здоров'язбережувального освітнього середовища ЗЗСО; самоорганізація вчителів фізичного виховання, самооцінні вміння, самооцінка.

На основі аналізу робіт В. Гайсіної, І. Гринченко, М. Дьяченко С. Жесткова, С. Ігнатенко, Л. Кандибович, М. Козуб, Н. Колмогорової, Р. Конькової, О. Кругляк, Б. Курдякова, Г. Куртової, В. Ляпіна, В. Мамон, О. Міхеєнко, Ю. Мухаріної, Н. Мухаметзянової, Г. Остапенко, М. Сентізова, В. Сероштан, О. Циганок, Б. Яковенко та інших ми виокремили:

- необхідні майбутньому вчителю фізичного виховання у майбутній професійній діяльності навички: впроваджувати здоров'язбережувальні технології у освітнє середовище ЗЗСО, пропагувати здоровий спосіб життя серед учнів ЗЗСО, організовувати здоров'язбережувальну інфраструктуру ЗЗСО, складати положення про проведення спортивних свят та розваг у ЗЗСО, сценарії фізкультурно-оздоровлювальних свят та буди їх ведучим, проводити фізкультурно-оздоровлювальну роботу в умовах оздоровчих таборів, які функціонують у

літній період у ЗЗСО, користуватися Інтернетом з метою пошуку інформації щодо здоров'язберезувальних технологій, працювати з науковою, психолого-педагогічною літературою щодо пошуку інформації про здоров'язберезувальну діяльність;

- структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації здоров'язберезувального освітнього середовища ЗЗСО: мотиваційний, когнітивний, процесуальний та самооцінний.

На основі аналізу наукового доробку сучасних вчених ми з'ясували, що:

1) готовність до педагогічної діяльності досліджується з позицій особистісного підходу і розуміється як інтегративна якість особистості вчителя, здатного до ефективного виховання молодого покоління;

2) здатність впроваджувати здоров'язберезувальні технології у освітній процес ЗЗСО є вирішальним і системоутворюючим фактором;

3) науково-методологічні засади компетентісного підходу у вищій фізкультурно-педагогічній освіті України недостатньо обґрунтовані, а впровадження цього підходу є фрагментарним;

4) освітній процес має бути організованим так, щоб кожен учитель на кожному уроці не тільки сприяв збереженню здоров'я учнів, а й формував та розвивав це здоров'я;

5) у організації педагогічного процесу з точки зору збереження і зміцнення здоров'я дітей існує низка організаційних, медико-педагогічних та педагогічних протиріч.

В процесі аналізу програми підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання на першому (бакалаврському) рівні підготовки ми з'ясували, що навчання за даною програмою дає можливість студентам отримати достатній рівень знань, умінь і навичок (загальних та спеціальних компетентностей), щоб успішно організувати здоров'язберезувальну роботу в ЗЗСО України.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Педагогічні умови та методи формування готовності майбутнього вчителя

Одним з пріоритетних напрямів реформування національної освіти науковці називають створення умов для задоволення освітніх і професійних потреб та надання кожній людині можливостей постійного підвищення рівня власної освіти і професійного рівня та оволодіння новими спеціальностями [41]. Ми дотримуємося думки науковців, які стверджують, що вища освіта в сучасних умовах є невід'ємною частиною суспільного прогресу, інноваційного розвитку національної економіки та забезпечення конкурентоспроможності країни на світовій арені. Подальший розвиток системи вищої освіти має відповідати запитам суспільства, потребам ринку праці, а також актуальним тенденціям інформатизації, саєнтифікації, інтернаціоналізації та глобалізації. Важливо при цьому враховувати провідний світовий досвід, зберігаючи національну ідентичність та захищаючи національні інтереси [41].

Успішна підготовка фахівців з фізичного виховання, зокрема і до здійснення здоров'язбережувальної діяльності у ЗЗСО, передбачає створення у ЗВО відповідних педагогічних умов.

Філософське тлумачення поняття «педагогічні умови» полягає в тому, що умова – це те, від чого залежить предмет (явище) або сукупність предметів (явищ), характер їх взаємодії, з наявності якого випливає можливість існування, функціонування та розвитку певного предмета; це обставини, які визначають певні наслідки, настання яких перешкоджає одним процесам чи явищам і сприяє іншим [41].

В педагогічній науці поняття «педагогічні умови» тлумачать як окремий компонент педагогічного процесу, що інтегрує в собі сукупність

заходів (об'єктивних можливостей), спрямованих на досягнення мети; середовище, в якому перебувають і без якого не можуть існувати предмети і явища [41].

Дослідники Ю. Бабанський, І. Зязюн, О. Пехота та інші пов'язують поняття «педагогічні умови» з конструюванням педагогічної системи (в якій вони виступають одним із компонентів) і визначають педагогічні умови як сукупність різнопланових (зовнішніх і внутрішніх) соціально-педагогічних і дидактичних чинників, необхідних і достатніх для виникнення та раціонального стійкого функціонування певної педагогічної системи [41].

Важливою ознакою педагогічних умов є відношення предмета до навколишньої дійсності (середовище виконання певної діяльності, середовище існування суб'єктів і об'єктів діяльності). Будь-який елемент стає умовою тільки тоді, коли досліджуваний предмет вступає у певні взаємини з ним [41].

Для успішного формування у студентів спеціальності 017 «Фізичне» виховання» відповідних компетентностей фахівця з фізичного виховання необхідним, на нашу думку, є створення таких *педагогічних умов*: 1) наявність у студентів базових знань та вмінь (отриманих до вивчення питань здоров'я, здоров'язбереження та здорового способу життя школярів); 2) створення умов для активізації та актуалізації базових знань студентів за допомогою діагностичних і дослідницьких завдань; 3) побудова процесу викладання на проблемній основі з урахуванням індивідуального та діяльнісного підходів; 4) використання активних методів проведення занять; 5) моделювання в процесі навчання змісту творчої, дослідницької діяльності вчителя фізичної культури у ЗЗСО; 6) ускладнення завдань від роботи за зразком до творчої роботи при формуванні практичних умінь; 7) використання наочних методів навчання: демонстрації відеозаписів інтегрованих занять, схем, моделей; 8) актуалізація творчого досвіду студентів, що стимулює розвиток мотиваційної сфери, ціннісних орієнтацій особистості; 9) апробація розроблених студентами матеріалів з тематики

здоров'я, здоров'язбереження та здорового способу життя школярів у процесі педагогічної практики в школі з метою розвитку педагогічної рефлексії [41]. О. Безкопильний [5] запропонував свою модель системи підготовки вчителів фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО. Основу даної моделі складають цільовий, теоретико-методологічний, пізнавально-змістовий, технологічний та результативний компоненти (Додаток А.).

Цільовий блок моделі містить мету та завдання освітньої діяльності. Метою є підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО. Мета зумовлює вибір змісту освіти, організаційних форм, методів, засобів навчання та інноваційних освітніх технологій. Досягнення мети передбачається шляхом вирішення таких завдань: 1) формування професійно-педагогічної спрямованості майбутніх фахівців з фізичного виховання та їхніх мотиваційно-ціннісних установок на професійний саморозвиток та самоактуалізацію; 2) організація практико-орієнтованого засвоєння знань, умінь та навичок (формування компетентностей) майбутніх фахівців з фізичного виховання, необхідних для ефективної здоров'язбережувальної діяльності з учнями ЗЗСО; 3) становлення майбутнього вчителя фізичної культури як творчої особистості, здатної до самореалізації в здоров'язбережувальній діяльності [5].

Теоретико-методологічний блок моделі системи містить методологічні підходи, загальнопедагогічні принципи (свідомість і активність, розвиток освітніх потреб, наступність змісту освіти на різних етапах навчання, професійно-прикладна орієнтація підготовки, міждисциплінарність та аксіологізація) і принципи фізичного виховання [5].

Основою для розробленої О. Безкопильним моделі системи є концепція компетентнісного підходу, яка і виступатиме ключовим методологічним принципом. Реалізація цього підходу у сфері вищої професійної освіти дозволяє переглянути якість підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання. Основним результатом освітнього процесу у ЗВО, відповідно до

означеного методологічного підходу, є не просто завоювання окремих знань, умінь та навичок, а також формування на їх основі професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання, що надасть їм можливість ефективно здійснювати здоров'язбережувальну діяльність в ЗЗСО. Також автор передбачає застосування в межах даної моделі акмеологічного, особистісно-орієнтованого, практико-орієнтованого та контекстного підходів [5].

В основу даної моделі системи підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО було покладено принципи, що визначають і конкретизують мету діяльності. Сучасна наука тлумачить принципи як основні, вихідні положення будь-якої теорії, керівні ідеї та основні правила діяльності. За твердженням Ю. Бабанського дидактичні принципи спроможні синтезувати в собі досягнення сучасної науки і оновлюватись під їх впливом [40].

Ми дотримуємось думки, що принципи є системою базових правил, спрямованих на забезпечення необхідної ефективності в досягненні мети, визначення загального напрямку, змісту й сукупності методів та є основою для створення моделі підготовки [40].

На основі аналізу наукової літератури (О. Аджиппо [1], О. Атамась [2], О. Багінська [45], С. Балбенко [51], О. Безкопильний [4], Н. Белікова [8], В. Білик [10], А. Богатов [11], Ю. Васін [52], О. Воєділова [45], Д. Воронін [17], С. Гаркуша [21,45], В. Григоренко [51], М. Данилевич [23-24], М. Данилко [25], С. Деркач [27], П. Джуринський [28], Б. Долинський [29], В. Дручик [30], С. Жестков [50], Л. Іванова [34], С. Карасевич [35], Т. Круцевич [38], А. Литвин [41], М. Лянной [46], Н. Маковецька [43], М. Носко [45], Т. Однолєток [46], Г. Олефір [47], Г. Остапенко [50], Д. Пеньковець [52], В. Пристинський [54], Н. Разумейко [45], Л. Сущенко [4,66], О. Тимошенко [66], О. Циганок [50], Б. Шиян [71]), узагальнення ефективного педагогічного досвіду, ми виокремили сукупність принципів, що визначатимуть зміст підготовки й особливості процесу формування

готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО.

Принцип свідомості і активності. Якість результату підготовки залежить від свідомості та активності майбутніх фахівців. Забезпечити їх формування можна шляхом:

- 1) створення у студентів стійкої мотивації [5];
- 2) стимулювання їхньої сумлінності й відповідальності за підвищення своєї професійної кваліфікації й оволодіння знаннями [5];
- 3) активізації інтелектуальної діяльності студентів: тісним зв'язком змісту з практикою, застосуванням методик, орієнтованих на розвиток мислення, методів практичного навчання [5];
- 4) опанування новим навчальним матеріалом [5];
- 5) спонукання до ініціативності та самостійності, внаслідок використання методів діалогічного й проблемного навчання, уникнення занять, на яких студенти пасивно сприймають інформацію; заохоченням ініціативи й самостійності студентів, обговоренням їхніх пропозицій, підходів, варіантів рішень; стимулюванням і організацією самостійної роботи [5].

Принцип розвитку освітніх потреб. Відповідно до цього принципу, оцінювання навчальних результатів здійснюється через визначення фактичного рівня засвоєння матеріалу та ідентифікацію інформації, без якої неможливо досягти навчальних цілей. Процес навчання вибудовують з метою формування в нових освітніх потреб у студентів, які конкретизуються після досягнення навчальних цілей, спрямованих на вдосконалення особистості, виявлення та розвиток здібностей до самонавчання, пошук і пізнання нового в процесі практичної діяльності, а також формування навичок знаходити необхідні інформаційні джерела [5].

Принцип наступності змісту освіти на різних ступенях освіти. Забезпечення наступності змісту освіти на різних рівнях її системи передбачає узгодження загальних вимог до знань, умінь і навичок /

компетентностей, а також побудову відповідних програм курсів і дисциплін, їхніх методологічних і наукових положень. Щоб вивчення матеріалу в процесі вищої професійної освіти було логічним продовженням знань, умінь і навичок, вивчених на нижчих щаблях професійної освіти. Знання та вміння, що є основою функціональної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури, потрібно проектувати з урахуванням зв'язку теперішнього, минулого та майбутнього, наступність повинна зумовлювати цілісність змісту освіти. *Наступність* – це опора на засвоєне, використання й подальший розвиток знань, умінь і навичок студентів на різних рівнях освіти, розкриття основних ідей, покликаних забезпечити різноманітні зв'язки між курсами і дисциплінами, взаємодія яких сприяє засвоєнню повних, міцних і глибинних знань, що забезпечують поступовий розвиток досвіду інтелектуально-творчої діяльності учителя фізичної культури [5].

Принцип професійно-прикладної спрямованості підготовки. Цей принцип відповідає основному призначенню підготовки фахівців з фізичного виховання для ЗЗСО і має забезпечувати: 1) професіоналізацію (відповідність змісту освіти специфіці педагогічної діяльності з фізичного виховання та її окремим завданням, проблемам, умовам, діям і способам їх досягнення); 2) спеціалізацію (повне підпорядкування змісту освіти особливостям навчальної групи й діяльності студентів у ній); 3) практичність (переважну спрямованість на формування навичок, умінь та інших компонентів практичної діяльності майбутніх учителів-професіоналів) [5].

Підготовка має бути професійно-технологічна, спрямована на навчання фахівців деталям, що мають значення для досягнення бажаних результатів, тобто конкретним діям, способам, операціям, прийомам, їх послідовності, видозмінам у різних умовах, під час взаємодії з іншими фахівцями тощо [5].

Принцип міждисциплінарності. Зростання науково-технічного потенціалу суспільства, розширення теоретичної бази, накопичення емпіричних даних призводить до диференціації наукового знання і появи нових дисциплін. Водночас зростає потреба в інтеграції цих знань. Це

створює одне з головних протиріч сучасної освіти – необхідність забезпечити високий рівень інтеграції професійних знань студентів в умовах диференціації навчальних дисциплін. Принцип міждисциплінарних зв'язків дозволяє усунути протиріччя між засвоєнням окремих знань і необхідністю їх синтезу та комплексного використання на практиці. Сучасні вимоги до змісту освіти передбачають, що майбутній фахівець повинен володіти вміннями та професійною мобільністю, оперативно реагувати на постійні зміни у практичній і науковій діяльності [5].

Міждисциплінарність навчальної діяльності полягає в тому, що вона містить творчу складову, яку неможливо реалізувати без використання знань та вмінь з різних галузей. Вона спрямована на виявлення основних характеристик явищ і процесів, що в підсумку важливі для узагальнення у вигляді принципів, закономірностей і законів. Міждисциплінарність не має єдиних правил для досягнення успіху, вимагає застосування різних методів для досягнення цілей, і характеризується об'єктивною недостатністю інформації та невизначеністю напрямів пошуку. У сучасній професійній освіті принцип міждисциплінарності набуває особливого значення через тенденцію до інтеграції наукових знань і потребу у фахівцях, здатних використовувати інтегровані знання у своїй професійній діяльності. Для професійної освіти студентів педагогічних закладів вищої освіти важливим є розвиток системного мислення, здатності бачити об'єкт у єдності його багатосторонніх зв'язків і відносин [5].

Принцип аксіологізації в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання враховує можливі ціннісні орієнтації, що впливають на їхні інтелектуальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери, професійну позицію, педагогічні цілі та здібності [5].

Принципи фізичного виховання: принцип всебічного гармонійного розвитку особистості, принцип зв'язку з трудовою і військовою практикою, принцип оздоровчої спрямованості фізичного виховання [5].

Принцип всебічного гармонійного розвитку особистості передбачає, що саме всебічний розвиток є результатом освітніх впливів і самовдосконалення і тим еталоном, до якого завжди прагнули прогресивні представники людства [5]. У контексті фізичного виховання всебічний гармонійний розвиток особистості розкривається через дві основні вимоги: 1) вирішуючи специфічні завдання фізичного виховання (формування рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей тощо), треба постійно забезпечувати єдність усіх різновидів виховання (фізичного, розумового, естетичного, морального, трудового); 2) слід комплексно і з тенденцією до постійного урізноманітнення використовувати різні засоби та методи фізичного виховання, щоб забезпечувати всебічний фізичний розвиток, розвиток всього діапазону фізичних якостей на достатньому рівні, формування широкого арсеналу рухових умінь і навичок та оволодіння пов'язаними із цим знаннями [5].

Принцип зв'язку з трудовою і військовою практикою. Таким принципом передбачено, що створення фундаменту фізичної освіти й підвищення енергетичного потенціалу організму людини повинне бути орієнтоване не на якісь абстрактні критерії, а на запити трудової й військової практики і, зрештою на підвищення продуктивності праці та на зміцнення обороноздатності країни. Окрім цього, цей принцип орієнтує на розробку ефективних методик професійно-прикладної і військово-прикладної фізичної підготовки [5].

Принцип оздоровчої спрямованості фізичного виховання. Сенс цього принципу полягає в обов'язковій установці на досягнення найбільшого оздоровчого ефекту. На перший погляд, таке формулювання майже тривіальне, бо ж заняття фізичними вправами і здоров'я сприймають як синоніми. Проте в сучасному спорті межа, що відділяє оздоровчий ефект від патологічного, дуже тонка, а тому реалізація означеного принципу вимагає постійної уваги й стимулює на пошуки шляхів, спрямованих забезпечувати б зменшити ризик погіршення здоров'я у спортсменів. Крім того, добираючи

засоби й методи фізичного виховання, треба орієнтуватися передовсім на їх оздоровчу цінність; фізичні навантаження планувати відповідно до закономірностей зміцнення здоров'я, забезпечувати систематичність і єдність лікарського й педагогічного контролю [5].

Пізнавально-змістовий блок моделі системи складається з взаємопов'язаних і взаємозумовлених структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, зокрема аксіологічного, гносеологічного, праксеологічного та особистісного. Унаслідок постійних змін у професійно-педагогічній діяльності вчителя фізичної культури, зумовлених віковими, статевими та індивідуальними відмінностями фізичних та психічних можливостей учнів загальноосвітньої школи, специфічною особливістю змістового блоку є його динамічність та мінливість [5].

Технологічний блок моделі системи містить форми, методи, засоби, функції та етапи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі [5].

Форми підготовки: лекції, практичні, семінарські та лабораторні заняття, самостійна робота, консультації, практика, захист курсових і кваліфікаційних робіт, Державна атестація, участь у студентських наукових гуртках, науково-практичних конференціях студентів і олімпіадах із фізичного виховання [5].

Методи підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО представлено трьома комплексами: інтерактивні освітні технології, сучасні інформаційно-комунікаційні технології та методи фізичного виховання. Усе розмаїття методів фізичного виховання можна поділити на чотири групи: 1) методи організації навчально-виховної роботи; 2) методи виховання; 3) методи навчання й методи розвитку фізичних якостей; 4) методи контролю й самоконтролю за ходом і результатами освітнього процесу [5].

На практичних заняттях зі спеціальних фізкультурно-спортивних дисциплін за звичай застосовують чотири основних методи організації діяльності: фронтальний, груповий, індивідуальний і станційний [5].

Методи виховання трактують як ті способи, що сприяють формуванню майбутнього громадянина. Їх умовно поділяємо на три підгрупи: методи переконання; методи формування досвіду поведінки в громадських місцях; методи стимулювання поведінки й діяльності [5].

Методи навчання й методи розвитку фізичних якостей залежно від використовуваних засобів, доцільно поділити на три підгрупи: 1) методи слова (словесні методи); 2) методи наочного сприйняття (наочні методи); 3) практичні методи, або методи вправлення.

Методи вправлення – це різні способи дозування фізичного навантаження й порядку поєднання його з відпочинком. Їх застосовують під час навчання рухових дій і розвитку фізичних якостей. До першого блоку належить метод розучування рухової дії частинами та метод розучування рухової дії в цілому [5]. До другого блоку належать чотири основних методи розвитку фізичних якостей: повторний, інтервальний, рівномірний, змінний [5].

Методи контролю й самоконтролю перебігу і результатів освітнього процесу. Їх призначення – оптимізувати управління педагогічним процесом, забезпечуючи найважливішу складову управління – зворотну інформацію про хід реалізації запланованої програми навчально-виховних впливів. Усі методи, що належать до цієї групи, поділяємо на три відносно самостійні підгрупи: 1) методи усного контролю і самоконтролю; 2) методи письмового контролю й самоконтролю; 3) методи контролю, що ґрунтуються на рухових завданнях [5].

До першої з названих підгруп належать методи індивідуального опитування; фронтального опитування; усних заліків; усних екзаменів; програмованого опитування; усного самоконтролю [5].

До другої підгрупи належать методи контрольних письмових робіт; письмових заліків; письмових екзаменів; програмованих письмових робіт; письмового самоконтролю [5]. До методів, що ґрунтуються на рухових завданнях, відносять: прийом навчальних нормативів; практичний залік (найчастіше оцінюють рівень володіння технікою рухових дій); практичний екзамен (як правило, оцінюють і рівень розвитку фізичних якостей, і рівень володіння технікою виконання рухових дій); тестування (найчастіше оцінюють рівень розвитку фізичних якостей) [5].

Засоби підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО представлено як сукупність таких груп засобів: 1) друковані видання (підручники, навчальні посібники, методичні розробки); 2) демонстраційні засоби (макети, моделі, плакати, стенди, аудіовізуальні й відеозасоби); 3) електронні освітні ресурси (мультимедійні підручники, мережеві освітні ресурси, мультимедійні універсальні енциклопедії, сервіси та служби мережі Інтернет, електронна пошта, пошукові системи, сервіси для збереження закладок та мультимедійних ресурсів, мережеві щоденники, сервіси для спільної роботи); 4) засоби фізичного виховання [5].

У спеціальній літературі всю сукупність засобів фізичного виховання поділяють на три великі групи: природні сили, гігієнічні фактори, фізичні вправи [5]. Функції підготовки майбутніх фахівців до здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО: 1) пізнавальна – уміння накопичувати необхідні професійно важливі знання, працювати з інформаційними джерелами, вивчати досвід колег педагогів, опановувати засоби здоров'язбереження; 2) дослідницька – полягає в умінні визначати педагогічну проблему, обговорювати та досліджувати, аналізувати наукову літературу, висувати гіпотези вирішення проблемного питання, формулювати проблемні питання; 3) інформаційна – пов'язана з відтворенням та передаванням наукової, світоглядної, морально-етичної інформації; 4) комунікативна – передбачає створення доброзичливих взаємин між усіма

учасниками освітнього процесу – учнями, батьками, учителями, адміністрацією та іншими працівниками закладу освіти; 5) творча функція визначає ставлення педагога до професійної діяльності як до творчого процесу; виявляється в бажанні руйнувати стереотипи, норми, установки та прагненні створювати нові продукти власної діяльності: нові методи навчання, виховання, організаційні форми тощо; 6) рефлексивна функція пов'язана з умінням майбутнього фахівця з фізичного виховання аналізувати власну свідомість та результати власної діяльності; зі здатністю до переосмислення власних дій та вчинків [5]. Етапи підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО та їх характерні особливості представлено в Додатку Б. Отже, технологічний блок моделі системи представлено трьома етапами формування готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Етапи відрізняються досягненням неоднакових завдань процесу підготовки, засобами, методами та методичними прийомами, кожний наступний етап містить результати попереднього й може існувати тільки на його основі. Освітня діяльність на кожному з етапів повинна бути організована системно у вигляді покрокового засвоєння алгоритму здоров'язбережувальної діяльності [5].

Зауважимо, що перші два етапи забезпечують формування переважно аксіологічного, гносеологічного та праксеологічного компонентів готовності, а останній також передбачає і реалізацію особистісного компоненту готовності [5].

Результативний блок моделі системи складається з критеріїв (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний, особистісний), показників та рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО [5].

Вся сукупність компонентів даної системи дозволяє визначити рівні (низький, середній, високий) сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО [5].

Низький рівень готовності свідчить про недостатню сформованість її компонентів, які не об'єднані в єдину структуру і не проявляють єдності як інтегральна якість особистості майбутнього фахівця з фізичного виховання [5].

Середній рівень готовності відрізняється частковою сформованістю цілісної структури готовності, проте її компоненти розвинуті нерівномірно. Для середнього рівня готовності характерна наявність позитивної мотивації до роботи зі здоров'язбереження в освітньому просторі ЗЗСО [5].

Високий рівень готовності засвідчує стійкий розвиток усіх компонентів готовності, передбачає цілісність особистості фахівця з фізичного виховання як суб'єкта професійної діяльності, що має яскраво виражену професійну спрямованість (стійкі професійні мотиви, зацікавленість і мотивованість до роботи зі здоров'язбереження учнів ЗЗСО), ціннісне ставлення, сформованість професійно важливих якостей, наявність необхідних знань і високий рівень розвитку педагогічних умінь для роботи з фізичного виховання взагалі та здоров'язбереження зокрема [5].

Процес формування готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО відбувається в декілька етапів та передбачає якісний перехід від низького до високого рівня готовності. Методика оцінювання рівня сформованості готовності ґрунтується на діагностичному забезпеченні (тести, опитувальники, завдання та математичні методи обробки експериментальних даних) [5].

За умов порівняння вихідного та досягнутого рівнів готовності майбутнього фахівця з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО можна визначити динаміку процесу підготовки та скоригувати цей процес. Під час корекції необхідно забезпечити діяльність викладача з адаптації змісту та технології викладання навчального матеріалу відповідно до індивідуальних освітніх потреб та можливостей майбутнього фахівця. Це стосується добору засобів навчання, удосконалення організаційних форм і методів, що представлено в педагогічній моделі [5].

Результатом є сформована готовність майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО [5].

Отже, актуальність впровадження практико-орієнтованого підходу в процес підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО обґрунтований попитом на компетентних фахівців, які володіють практичними вміннями та здатністю реалізувати власні знання в практичній діяльності.

Особливо наголошуємо, що реалізація практико-орієнтованого підходу вимагає спрямованості діяльності майбутніх фахівців з фізичного виховання на реалізацію оздоровлювальних, освітніх та виховних завдань фізичного виховання школярів з акцентом на здоров'язбереження; організації різних видів практик, під час яких студенти відчують професійне середовище та усвідомлюють власне місце та творчу роль у реалізації завдань здоров'язбереження; взаємодії та співпраці закладів вищої освіти із загальноосвітніми закладами, для своєчасної корекції та вдосконалення стандартів вищої професійної освіти; впровадження професійно-орієнтованих технологій навчання та професійно спрямованого вивчення профільних і непрофільних дисциплін.

3.2. Експериментальна перевірка ефективності методик

З метою з'ясування ефективності методик, що використовуються у Криворізькому державному педагогічному університеті (Природничий факультет) при підготовці фахівців з фізичного виховання за ОП «Бакалавр» нами було:

- проаналізовано довідкову, навчальну і навчально-методичну літературу, публікації у фахових періодичних виданнях за темою дослідження; обрано інструментарій проведення дослідження (визначено компоненти, критерії, показники (Додаток В.1) та рівні (Додаток В.2.) готовності майбутніх вчителів фізичного виховання до здійснення здоров'язбережувальної діяльності у ЗЗСО, складено анкету 1 (додаток

А.) та проведено анкетування здобувачів освіти за ОП «Бакалавр» (25 осіб); для визначення рівнів сформованості готовності студентів ми скористалися модифікованою методикою дослідження, запропонованою А. Богатовим [11];

- результати анкетування проаналізовано;
- зроблено висновки щодо отриманих результатів.

Аналіз відповідей студентів ОП Бакалар на запитання анкети показав, що:

- 1) проблему здоров'язбереження в українському суспільстві вважають актуальною 100% опитаних (рис. 3.2.);

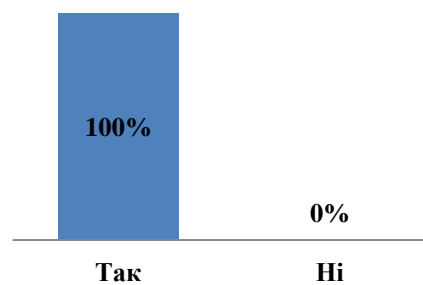

Рис. 3.2. Результати анкетування (запитання 1)

- 2) правильне визначення поняттям «здоров'язбережувальні технології» (це функціональна система організаційних засобів управління навчальною, пізнавальною і практичною діяльністю учнів, яка науково й інструментально забезпечує збереження і зміцнення здоров'я) дали 25% опитаних (рис. 3.3.);

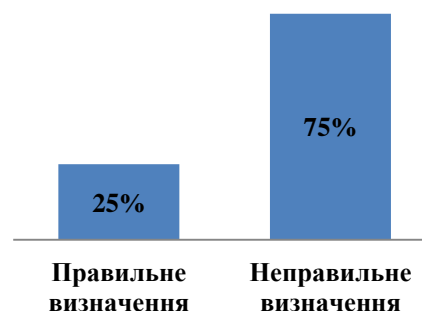

Рис. 3.3. Результати анкетування (запитання 2)

- 3) 100% опитаних респондентів вважають, що вчитель фізичної культури має дбати про здоров'язбереження учнів під час організації освітнього процесу (рис. 3.4.);

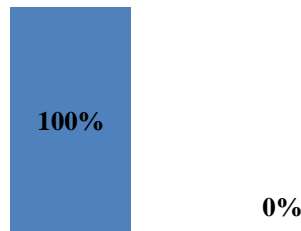

Рис. 3.4. Результати анкетування (запитання 3)

- 4) правильне визначення поняття «здоровий спосіб життя» (це активна діяльність суб'єкта, що спонукається мотивами, які визначають її спрямованість, у даному випадку, на збереження й примноження здоров'я) дали 48% бакалаврів (рис. 3.5.);

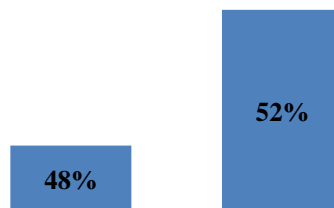

Рис. 3.5. Результати анкетування (запитання 4)

- 5) правильно назвали законодавчі і нормативні документи, що регламентують здоров'язбережувальну діяльність в Україні 40% бакалаврів, частково правильну відповідь (обрано 2-3 правильних варіанти) дали 30% опитаних, 30% дали неправильну відповідь (рис. 3.6.);

Рис. 3.6. Результати анкетування (запитання 5)

- б) 60% бакалаврів вважають неприйнятним вживання алкоголю / психотропних, наркотичних речовин при ЗСП, а 40% - за певних умов припускають можливість їх вживання (рис. 3.7.);

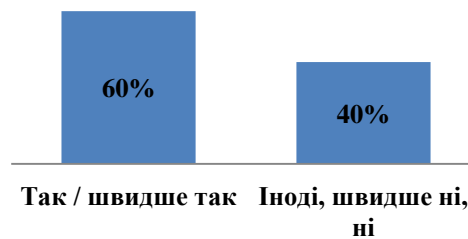

Рис. 3.7. Результати анкетування (запитання 6)

- 7) вимог ЗСЖ дотримуються / швидше дотримуються 80% опитаних, а дотримуються іноді / швидше, ні / ні – відповідно 20% (рис. 3.7.);

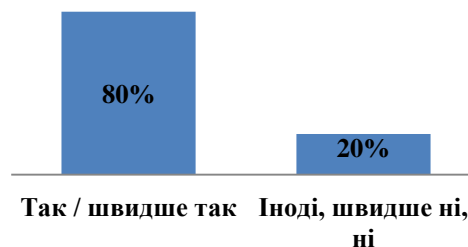

Рис.3.7. Результати анкетування (запитання 7)

- 8) 80% опитаних бакалаврів вважають, що для підтримання належного стану здоров'я обов'язково і завжди слід дотримуватись вимог ЗСЖ;

відповідно 20% опитаних з даним твердженням не погоджуються (рис. 3.8.);

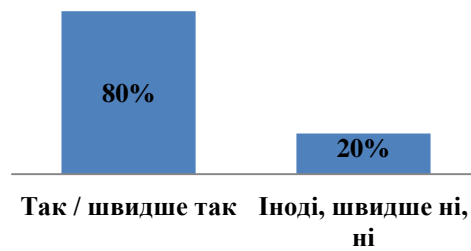

Рис. 3.8. Результати анкетування (запитання 8)

- 9) 52% опитаних бакалаврів вважають всі навчальні предмети освітньої програми необхідними / здебільшого необхідними для подальшої професійної діяльності, а відповідно 48% бакалаврів не підтримують дане твердження (рис. 3.9.);

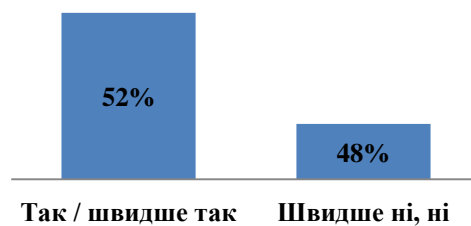

Рис. 3.9. Результати анкетування (запитання 9)

- 10) на думку опитаних бакалаврів (рис. 3.10):

- **найнеобхіднішими** навчальними предметами для подальшої здоров'язбережувальної роботи в ЗЗСО (100% відповідей опитаних), є: основи медичних знань та безпеки життєдіяльності; біохімія; анатомія людини з основами спортивної морфології; фізіологія людини; спортивна фізіологія; біомеханіка; характеристика сфери фізичної культури; гімнастика з методикою навчання; легка атлетика з методикою навчання; теорія і методика фізичного виховання; спортивні ігри з методиками навчання; плавання з методикою навчання; футбол з

- методикою навчання; рухливі ігри з методикою навчання; основи спортивного туризму; спеціалізовані види спортивного туризму; методика організації спортивно-туристичної роботи у закладах освіти;
- **потрібними** навчальними предметами для подальшої здоров'язбережувальної роботи в ЗЗСО, є на думку 80% опитаних українська мова за професійним спрямуванням, іноземна мова, методика виховної роботи, психологія (загальна, вікова, педагогічна) та дисципліни вільного вибору: скелелазіння для початківців, оздоровчий фітнес, атлетична гімнастика, спортивне скелелазіння, музично-ритмічне виховання, рухливі ігри;
  - **в цілому потрібними**, на думку 60% опитаних, є навчальні дисципліни : актуальні проблеми української історії і культури, STEM-технології у фізичному вихованні, загальна педагогіка, основи педагогічної майстерності вчителя фізичної культури, курсові роботи (з психолого-педагогічних дисциплін та з теорії і методики фізичного виховання);
  - до таких, які **не дуже потрібні** (40%) у подальшій професійній діяльності в цілому і у здоров'язбережувальній зокрема студенти віднесли основи академічного письма;

Таблиця 3.1.

Результати анкетування (запитання 10.1.).

Код ОК	Назва навчальної дисципліни ОП	Відповіді, %
I. Нормативні освітні компоненти		
1.Цикл загальної підготовки		
Нормативна частина циклу		
ЗН.1	Актуальні проблеми української історії та культури	60
ЗН.2	Українська мова за професійним спрямуванням	80
ЗН.3	Основи академічного письма	40
ЗН.4	Іноземна мова	80
ЗН.5	Філософія	40
2.Цикл професійної підготовки		
Фундаментальна підготовка		
ПН.1	Основи медичних знань та безпеки життєдіяльності	100
ПН.2	STEM-технології у фізичному вихованні	60
ПН.3	Біохімія	100

ПН.4	Анатомія людини з основами спортивної морфології	100
ПН.5	Фізіологія людини	100
ПН.6	Спортивна фізіологія	100
ПН.7	Біомеханіка	100
Психолого-педагогічна і методична підготовка		
ПН.8	Загальна педагогіка	60
ПН.9	Методика виховної роботи	80
ПН.10	Психологія (загальна, вікова, педагогічна)	80
ПН.11.	Основи педагогічної майстерності вчителя фізичної культури	60
ПН.12	Курсова робота з дисциплін психолого-педагогічної підготовки	60
ПН.13	Курсова робота з теорії і методики фізичного виховання	60
Науково-предметна підготовка		
ПН.14	Вступ до спеціальності	40
ПН.15	Характеристика сфери фізичної культури	100
ПН.16	Гімнастика з методикою навчання	100
ПН.17	Легка атлетика з методикою навчання	100
ПН.18	Теорія і методика фізичного виховання	100
ПН.19	Спортивні ігри з методиками навчання	100
ПН.20	Плавання з методикою навчання	100
ПН.21	Футбол з методикою навчання	100
ПН.22	Рухливі ігри з методикою навчання	100
ПН.23	Основи спортивного туризму	100
ПН.24	Спеціалізовані види спортивного туризму	100
ПН.25	Методика організації спортивно-туристичної роботи у закладах освіти	100
3.Практична підготовка – педагогічна практика		
ПП.1	Навчальна практика з фізичної культури	100
ПП.4	Навчальна практика зі спортивного туризму	100
ПП.3	Навчальна практика (психолого-педагогічна)	100
Продовження таблиці 3.3.		
ПП.4	Навчальна практика (підготовка до роботи в дитячому закладі оздоровлення та туризму)	100
ПП.5	Виробнича практика (виховна)	100
ПП.6	Виробнича практика (в дитячому закладі оздоровлення і відпочинку)	100
ПП.7	Виробнича практика зі спортивного туризму	100
ПП.8	Виробнича практика в закладах освіти	100
II. Вибіркові освітні компоненти – дисципліни вільного вибору студента		
ВД.1	Скелелазіння для початківців	80
ВД.2	Оздоровчий фітнес	80
ВД.3	Атлетична гімнастика	80
ВД.4	Спортивне скелелазіння	80
ВД.5	Музично-ритмічне виховання	80
ВД.6	Рухливі ігри	80

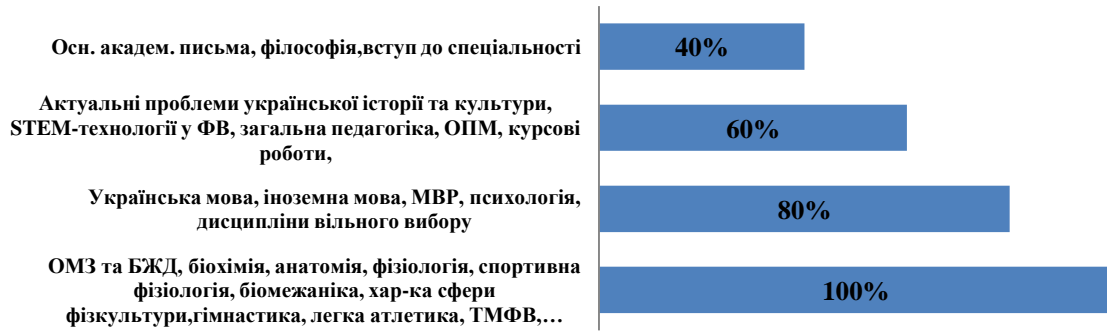

Рис. 3.10. Результати анкетування (запитання 10)

- 11) достатню / в цілому достатню кількість знань для роботи з дітьми молодшого, середнього (підліткового) і старшого шкільного (юнацького) віку наразі мають 100% бакалаврів (рис. 3.11.);

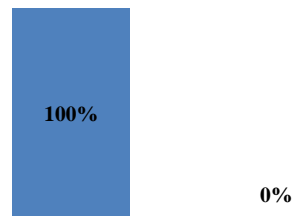

Рис. 3.11. Результати анкетування (запитання 11.)

- 12) студенти ОП Бакалавр зазначили, що потребують поглиблення знань з: STEM-технологій у ФВ – 24%, спортивної фізіології – 20%, біомеханіки – 40%, спеціалізованих видів спортивного туризму – 32%, методики організації спортивно-туристичної роботи в ЗО – 20% (рис. 3.12.);

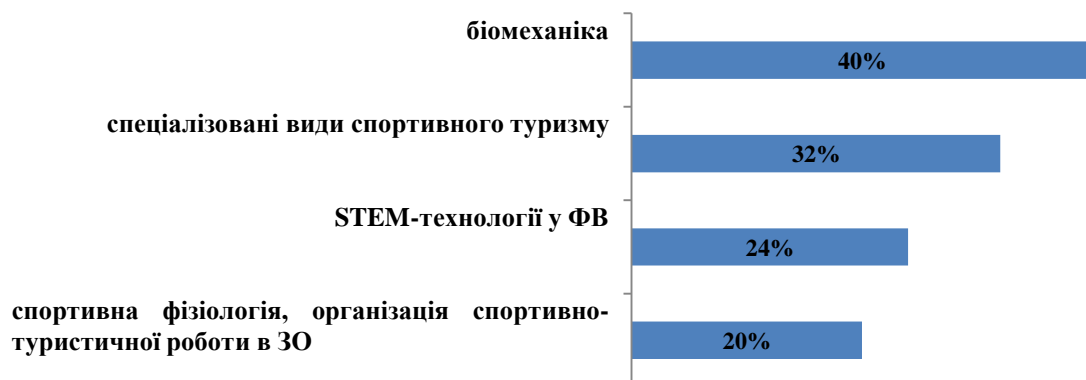

Рис. 3.12. Результати анкетування (запитання 12)

13) в цілому, наразі достатньо теоретичних знань для проведення здоров'язбережувальної роботи ЗЗСО мають 66% опитаних бакалаврів (44% відчувають потребу у поглибленні своїх знань) (рис. 3.13.);

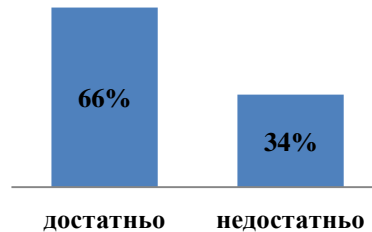

Рис. 3.13. Результати анкетування (запитання 13.)

14) в цілому, наразі достатньо практичних умінь і навичок для проведення здоров'язбережувальної роботи ЗЗСО мають 40% опитаних бакалаврів (рис. 3.14.);

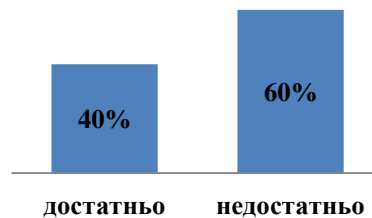

Рис. 3.14. Результати анкетування (запитання 14.)

Таким чином анкетування студентів Криворізького державного педагогічного університету (ОП Бакалавр) показало, що в цілому випускники спеціальності мають достатній рівень компетентності для здійснення здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО, хоча частина опитаних (60%) вважає, що для успішної здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО знадобиться актуалізація наявних знань і постійне їх розширення шляхом

самоосвіти та спеціалізованої додаткової підготовки (курсів підвищення кваліфікації тощо) (рис. 3.15.).

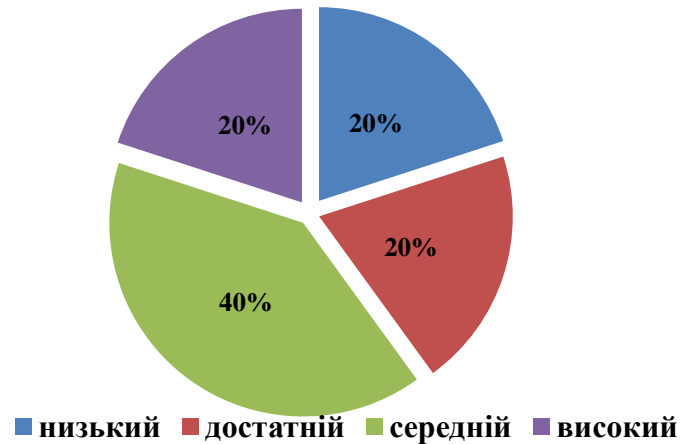

Рис. 3.15. Рфiєнь сформованостi готовностi до здоров'язбережувальної дiяльностi у ЗЗСО

3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичного виховання

Як нами було з'ясовано в процесі даного дослідження, однією з основних проблем ЗЗСО наразі є збереження і зміцнення здоров'я учнів, а також формування у них основ здорового способу життя. Водночас необхідність підвищення рівня рухової активності школярів в умовах швидко зростаючого потоку інформації, інтенсифікації навчальної діяльності потребує постійного пошуку нових шляхів організації цілеспрямованої професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх учителів з фізичного виховання, що мають певні вміння і навички в організації фізкультурно-оздоровлювального середовища ЗЗСО.

Фізична підготовленість школярів різних вікових груп, стан їхнього здоров'я досягають ефективних позитивних результатів лише в комплексному поєднанні уроків фізичної культури та різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи. Це зумовлює необхідність забезпечення професійної спрямованості навчальних занять, посилення теоретичної та

методичної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання у ЗЗСО, спрямованої на навчання методикам проведення фізкультурно-оздоровлювальної роботи з учнями та створення фізкультурно-оздоровлювального середовища ЗЗСО. Відтак слід акцентувати увагу саме на фізкультурно-оздоровлювальній діяльності.

Важливе значення мають вміння майбутніх фахівців з фізичного виховання спільно з іншими педагогами планувати фізкультурно-оздоровлювальні заходи не епізодично, а як систему, що впливає на моральний і фізичний аспекти життєдіяльності учнів, формування їхньої особистості, тим самим організовуючи фізкультурно-оздоровлювальне середовище ЗЗСО.

Основними педагогічними особливостями професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання є чітко виражена професійна спрямованість процесу фізичного виховання та інших форм фізкультурно-масової роботи, створення на навчальних заняттях умов, що сприяють формуванню в учнів умінь і навичок фізкультурно-оздоровлювальної діяльності.

На основі аналізу поглядів науковців (О. Аджиппо, О. Багінської, О. Безкопильного, Д. Бермудеса, Я. Бельського, А. Богатова, Ю. Бойчука, О. Воєділової, М. Волощенко, Д. Вороніна, Г. Воскобойнікової, С. Гаркуші, М. Данилевич, М. Данилко, Б. Долинського, П. Джуринського, В. Дручик, М. Лянной, А. Мельнік, М. Носко, Т. Однолеток, Л. Сущенко, А. Турчак, О. Шевченко, О. Штукатки та інших) ми змогли виокремити перелік знань, що зможуть сформувати у студентів спеціальності 017 Фізичне виховання (ОП Бакалавр і ОП Магістр) всі компоненти готовності до здоров'язбережувальної діяльності у ЗЗСО: гносеологічний, праксеологічний, особистісний (рис. 3.16.), а також рухові, гнґгостичні, комунікативні, конструктивні, організаційні, проектувальні уміння та навички.

Рис. 3.16. Структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності у ЗЗСО [3-5]

Аксіологія – це філософське вчення про матеріальні, культурні, духовні, моральні та психологічні цінності особистості, колективу, суспільства, їх співвідношення зі світом реальності, змінами ціннісно-нормативної системи в процесі історичного розвитку [3-5].

Педагогічна аксіологія – це галузь наукового пізнання, що вивчає цінності освіти, їх природу, функції і взаємозв'язки [3-5].

Цінності складаються з елементів морального виховання, найважливіших складових внутрішньої культури людини, що проявляються в особистісних установках, властивостях і якостях, визначають її ставлення до суспільства, природи, інших людей та самої себе. С. Єрмакова [3-5].

Педагогічні цінності – це комплекс інтегративних утворень особистості, що виявляються у вибіркового ставленні до різних видів педагогічної діяльності залежно від рівня засвоєння нею досвіду, загальноприйнятих цінностей, професійних знань, умінь та навичок, що фіксуються в потребах, мотивах, установках, оцінках, ідеалах й інтересах людини» [3-5].

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання відбувається систематичне накопичення, переробка й використання різноманітної інформації, що і створює передумови до

«аксіологізації» вищої фізкультурної освіти. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичного виховання і складає основу її ставлення до довкілля, до інших людей, до себе, основу світогляду та мотивації життєвої активності. Ціннісні орієнтації і мотиваційні структури є джерелом активності особистості, рушійними силами її особистісного й професійного розвитку [2].

Крім того, учитель з фізичного виховання є носієм основних еталонних цінностей суспільства. Він передає цінності школярів, створює ціннісні траєкторії їх подальшого життя та допомагає зробити ціннісний вибір [3-5].

Ціннісні орієнтації майбутніх фахівців з фізичного виховання формуються в процесі професійної підготовки, важливою складовою якої є формування особистості майбутнього педагога. Формування аксіологічного компоненту готовності майбутніх учителів фізичного виховання до здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО передбачає: 1) вивчення таких понять: «здоров'я», «цінність життя людини», «здоровий спосіб життя», «здоров'язбереження»; 2) з'ясування питань про місце здоров'я в ієрархії загальнолюдських цінностей та факторів, що впливають на формування ціннісного ставлення до здоров'я та до фізичної культури; 3) узагальнення та аналіз вікових особливостей дії цих факторів, виявлення закономірностей їх розвитку, визначення педагогічних умов їх формування та найбільш ефективних моделей організації педагогічного процесу, що передбачають інтеграцію зазначених аспектів [3-5].

Педагогічна проблема виховання цінностей та ціннісних орієнтацій у майбутніх фахівців з фізичного виховання має комплексний характер та повинна ґрунтуватися на дії низки **чинників**: 1) ціннісно-орієнтаційний простір, у якому інтегровані всі форми навчально-виховної, оздоровчо-гігієнічної та спортивно-масової роботи; 2) ціннісно-орієнтаційна діяльність, специфічною особливістю якої є надання максимально можливої свободи вибору форм, засобів і ступеня участі, індивідуалізація педагогічного процесу на основі отримання й обліку інформації про стан здоров'я, рівень

фізичної підготовленості, особливості ставлення до здоров'я та його збереження; рефлексія, тобто самопізнання внутрішніх психічних станів і емоційних реакцій та усвідомлення того, як його сприймають і оцінюють інші учасники спільної діяльності [3-5].

Гносеологічний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО [3-5].

Гносеологія – це розділ філософії, що вивчає проблеми пізнання і його можливості, загальні передумови цього процесу, відношення знання до реальності, умови його достовірності й істинності (В. Буряк) [3-5].

Гносеологічний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО полягає в розвитку пізнавальних здібностей та оволодінні професійно орієнтованими знаннями, необхідними для здоров'язбережувальної діяльності: про здоров'я людини (психологічне, соціальне, морально-духовне, фізичне, професійне), про здоров'язбережувальні методики в діяльності фахівця з фізичного виховання; особливості й умови професійної діяльності, спрямованої на здоров'язбереження дітей; про способи і методи формування здоров'язбережувальних знань, навичок і вмінь у школярів (П. Джуринський, М. Козуб, Л. Сущенко) [3-5].

В процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до впровадження здоров'язбережувальних технологій у старшій школі слід формувати знання про індивідуально-психологічні особливості старшокласників, знання про організацію, підготовку і проведення уроку з фізичного виховання, знання про позакласну роботу з фізичного виховання з учнями старшої школи, знання про загальну теорію здоров'я, знання про формування здорового способу життя старшокласників, знання про особливості впровадження здоров'язбережувальних технологій у старшій школі, знання про вдосконалення рухових якостей старшокласників [3-5].

Отже, майбутній фахівець з фізичного виховання у **ЗЗСО повинен знати:** професійні функції сучасного фахівця з фізичного виховання

(вчителя); особливості впровадження здоров'язбережувальної педагогіки в ЗЗСО; нормативно-правові документи, що регламентують (визначають) умови здоров'язбережувального середовища ЗЗСО; фізкультурно-оздоровлювальні, еколого-гігієнічні, психовалеологічні, медико-валеологічні, оздоровчо-розвивальні та інші здоров'язбережувальні методики, застосування яких дозволяє формувати здоров'язбержувальне освітнє середовище в ЗЗСО; зміст здоров'язбережувальних технологій, що застосовують у ЗЗСО під час загальноосвітніх уроків, на перервах, під час роботи групи подовженого дня тощо; термінологію, необхідну для впровадження здоров'язбережувальних технологій в ЗЗСО; біологічну потребу дітей шкільного віку в рухах; особливості динаміки розумової працездатності учнів ЗЗСО під час загальноосвітніх уроків та впродовж всього навчального дня; методики, які дозволяють забезпечити активний відпочинок та зменшити рівень втоми під час загальноосвітніх уроків у ЗЗСО; оздоровчі режими роботи на уроці з фізичного виховання з учнями ЗЗСО; норми рухової активності учнів ЗЗСО; вікові періоди розвитку організму школярів; різні форми роботи з батьками для підвищення ефективності здоров'язбережувальної діяльності з учнями ЗЗСО; своєрідність впливу фізкультурно-оздоровчих занять на стан організму учнів ЗЗСО, в основі яких – різна спрямованість фізичного навантаження; методики фізкультурно-оздоровчих занять, в основу яких покладено різні види рухової діяльності [3-5].

Праксеологічний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО. Праксеологія як наука, вивчає раціональні форми організації діяльності людини. Праксеологія як навчальна дисципліна – це освітня практика для формування принципів організації практичного ставлення людини до світу, практичного розуму й мудрості [3-5].

Термін «праксеологія» застосовують у контексті сімейних відносини, філософсько-правової, адвокатської, політичної, рефлексивної, педагогічної діяльності тощо [3-5].

Праксеологія виконує функцію комплексної основи для професійної діяльності, поєднує когнітивний, що належить до сфери свідомості, та інструментальний рівень професійної діяльності, дає спеціалістові раціональну основу для усвідомлення власної професії (І. Осмолowska) [3-5]

Для праксеологічного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО характерний комплекс педагогічних умінь та навичок щодо професійної діяльності, а також сукупність методичних прийомів для досягнення мети здоров'язберезувальної діяльності в основній школі [3-5].

Професійно-орієнтовані уміння та навички щодо здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО поділяються на: рухові, гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні та проєктувальні [3-5].

Рухові вміння та навички фахівця з фізичного виховання полягають в умінні виконувати рухові дії, управляти своїми рухами й виконувати їх відповідно до потреб здоров'язбереження, оцінювати свої рухи за часовими та просторовими характеристиками, володінні технікою виконання фізичних вправ відповідно до модулів програмного матеріалу з фізичного виховання для учнів ЗЗСО, умінні добирати засоби навчання руховим діям, навчати руховим діям та фізичним вправам учнів, демонструвати учням техніку рухів, використовувати різні методи та методичні підходи щодо навчання руховим діям, виявляти та виправляти помилки під час виконання фізичних вправ, коригувати техніку рухів, формувати нервово-м'язові уявлення про техніку виконання складно-координаційних вправ, використовувати різноманітні прийоми для формування в учнів розуміння закономірностей побудови рухів, добирати підвідні фізичні вправи для ефективного навчання техніці фізичних вправ [3-5].

Гностичні вміння та навички належать до сфери знань вчителя і полягають у вмінні та прагненні систематично здобувати, розширювати, поповнювати, аналізувати та узагальнювати власні знання щодо ефективності здоров'язбережувальної діяльності під час загальноосвітньої, фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової й оздоровчо-розвивальної роботи в ЗЗСО; здоров'язбережувальних методик; дії чинників шкільної гіподинамії на організм учнів ЗЗСО; нормативно-правових документів, що регламентують умови здоров'язбережувального середовища ЗЗСО; вікової фізіології та вікових періодів розвитку організму школярів; оцінки та регламентації рухового режиму учнів ЗЗСО [3-5].

Комунікативні вміння та навички належать до сфери спілкування та педагогічної взаємодії в процесі освітньої та здоров'язбережувальної діяльності з учнями ЗЗСО. Розрізняють такі комунікативні вміння: спілкування з учнями ЗЗСО; стимулювання їх до занять фізичними вправами для власного фізичного вдосконалення; робота з батьками та співпраця з керівництвом та педагогічним колективом ЗЗСО для підвищення в ньому ефективності здоров'язбережувальної діяльності [5].

Конструктивні вміння та навички полягають у наявності здібностей щодо обґрунтованого передбачення власної діяльності та активності учнів: уміння розробляти та планувати спеціальні комплекси фізичних вправ, спрямованих на профілактику порушень постави; розробляти програми профілактики травматизму під час занять фізичною культурою; розробляти програми профілактики серцево-судинних захворювань; розробляти програми застосування водних процедур та інших компонентів загартування організму учнів ЗЗСО; розробляти програми фізкультурно-оздоровлювальних занять, в основі яких аеробна, силова спрямованість та стретчинг; планувати та обліковувати фізкультурно-оздоровлювальну роботу з учнями ЗЗСО [5].

Організаційні вміння та навички характеризують уміння фахівця з фізичного виховання організувати власну діяльність та активність учнів.

До організаційних умінь та навичок учителя фізичної культури відносять: вміння користуватися методами та методичними прийомами організації навчально-виховного процесу; організації та проведення різних видів фізкультурно-оздоровчої роботи; реалізації програми різних видів фізкультурно-оздоровчої роботи в основній школі; організації здоров'язберезувального навчально-виховного середовища в основній школі.

Проектувальні вміння та навички включають у себе уявлення про перспективні завдання здоров'язберезувальної діяльності, а також стратегії та способи їх вирішення. До них відносять: вміння та навички прогнозувати оздоровлювальний ефект від дозованого застосування фізичного навантаження та поєднання його з відпочинком на уроках фізичної культури та під час позакласних занять із фізичного виховання в ЗЗСО; вміння забезпечувати функціонування фізкультурно-оздоровлювальних, еколого-гігієнічних, психовалеологічних, медико-валеологічних, оздоровчорозвивальних систем, застосування яких дозволяє формувати здоров'язберезувальне освітнє середовище в ЗЗСО; вміння проектувати здоров'язберезувальне середовище в ЗЗСО; вміння керувати фізкультурно-оздоровлювальною роботою з учнями ЗЗСО; вміння керувати здоров'язберезувальною роботою в ЗЗСО в цілому [5].

Особистісний компонент готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язберезувальної діяльності в основній школі відображає наявність таких професійно важливих якостей студентів, як фізичні якості, емоційний інтелект та педагогічна комунікація [5].

Особистість (personality) – це: людина як суб'єкт стосунків і свідомої діяльності, здатна до самопізнання й саморозвитку; стійка система соціально значущих рис, стосунків, настанов, мотивів, що характеризують її як члена суспільства (О. Петровський); сукупність процесуальних складників (сприймання, пам'ять, мислення, мова, уява), емоційно-вольових ознак (почуття, воля), психологічних особливостей (темперамент, характер,

здібності), а також мотиваційних, комунікативних та аналітичних складових (І. Бех) [3-5].

Фізична підготовка – це розвиток основних фізичних якостей у процесі вивчення спеціальних, професійно-орієнтованих дисциплін [3].

Фізичні якості – це якісно відмінні прояви моторики людини, що визначають її енергетичну складову. До них відносять: силу, швидкість, витривалість, гнучкість і спритність (О. Безкопильний, Л. Матвєєв). Рівень розвитку фізичних якостей майбутніх фахівців з фізичного виховання має забезпечувати необхідний запас здоров'я та здатність реалізувати власні професійні функції в процесі різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи в ЗЗСО [3-5].

Емоційний інтелект – це: 1) здатність сприймати і розуміти прояви особистості в емоціях, управляти емоціями на основі інтелектуальних процесів; 2) поєднання розуму і почуттів; 3) усі некогнітивні здібності, знання і компетентність, що дають людині можливість успішно впоруватися з різними життєвими ситуаціями; 4) здатність усвідомлювати свої емоції й емоції інших, для моти-вації й управління власними емоціями наодинці з собою і при взаємо-дії з іншими [3-5].

Отже, від рівня розвитку та реалізації емоційного інтелекту вчителя залежить успішність впровадження системи цінностей та установок у колективі. Настрій учителя визначає емоційний фон колективу, що суттєво впливає на результативність освітньої діяльності. Високий емоційний тонус спонукає вчителя та учнів виконувати свої обов'язки на максимально можливому рівні [3-5].

Педагогічна комунікація – це один із соціономічних видів діяльності, де спілкування, яке супроводжує трудову діяльність, перетворюється на професійно значуще. Розрізняють такі види педагогічної комунікації: 1) вербальна (процес обміну інформацією шляхом застосування мови (усної, писемної, внутрішньої)), що відбувається за своїми внутріш-німи законами та вимагає активної розумової діяльності); 2) невербальна (процес обміну

інформацією шляхом використання для передавання повідомлень немовних засобів комунікації); 3) комп'ютерна (процес обміну інформацією між суб'єктами за допомогою вербальних і невербальних комунікативних систем, опосередкований комп'ютерними засобами комунікації (електронна пошта, телеконференції, Web-конференції, чат, форум)) [3-5].

Оскільки професія вчителя значною мірою полягає в прямій взаємодії з дітьми, підлітками та молоддю, то до комунікаційних якостей особистості майбутнього педагога суспільство висуває підвищені моральні вимоги. Професійним педагогом можна вважати ту особистість, яка на високому рівні володіє педагогічною комунікацією, здатна до свідомого перетворення, розвитку та набуття досвіду, робить індивідуальний творчий внесок у професію, розуміє своє призначення, зацікавлена в результатах власної комунікативної діяльності, підвищує престиж власної професії в суспільстві [3-5].

Комунікативно-зорієнтований фаховець з фізичного виховання має вирізнятися своїм ставленням до колег, учнів та, загалом, до оточення, уміти знаходити шляхи порозуміння, дбати про людей, намагатися зрозуміти почуття та емоції своїх учнів, сприймати учнів як індивідуальні особистості, не принижувати їхню гідність, ставитись до них із повагою [3-5].

Отже, особистісний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі вирізняється сформованістю сукупності таких якостей особистості: фізичні якості, що забезпечують професійну рухову активність, емоційний інтелект, показником якого є здатність до прояву емоцій, асимілювання емоцій і думок, розуміння й пояснення емоцій, регулювання власних емоцій та емоції інших; педагогічна комунікація, що виявляється в здатності до свідомого перетворення, розвитку та набуття досвіду, розуміння свого призначення, зацікавленості в результатах власної комунікаційної діяльності, підвищені престижу власної професії в суспільстві [3-5].

Таким чином, структура готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі містить такі структурні компоненти, як: аксіологічний компонент (ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я всіх учасників освітнього процесу); гносеологічний компонент (комплекс професійно орієнтованих знань щодо здоров'язбережувальної діяльності в основній школі); праксеологічний компонент (уміння та навички раціональної, ефективної, технологічної здоров'язбережувальної діяльності в основній школі); особистісний компонент (професійно значущі якості особистості майбутнього вчителя фізичної культури) [3-5].

Готовність майбутніх фахівців з фізичного виховання у ЗЗСО ми пропонуємо визначати відповідно до мотиваційного, когнітивного, діяльнісно-практичного та особистісного критеріїв [3-5].

Мотиваційний критерій. Мотивація є внутрішньою рушійною силою, що спонукає особистість до діяльності, комунікації, певної поведінки та спрямована на задоволення конкретних потреб. Мотивацію до навчання ми розглядаємо як окремий, специфічний вид мотивації. Чинниками, що активізують навчальну діяльність студентів, є система органічно поєднаних між собою мотивів, що включають: пізнавальні потреби, мету, інтереси, прагнення, ідеали, мотиваційні установки, вони визначають її активний і цілеспрямований характер, входять у її структуру і визначають змістовно-сміслові особливості навчання. Отже, система мотивів утворює навчальну мотивацію [3-5].

Мотиваційний критерій відображає сформованість готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО на основі оцінки ставлення до професії, домінування мотивів суб'єкт-суб'єктного характеру, бажання самореалізації в професії, прагнення постійно вдосконалювати власні професійно-педагогічні знання, уміння та навички [3-5].

Показники сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО за мотиваційним критерієм є: 1) професійна спрямованість студентів на здоров'язбережувальну діяльність в ЗЗСО; 2) усвідомлення суспільного значення професійної діяльності фахівця з фізичного виховання; 3) розуміння здоров'я як однієї з найбільших загальнолюдських цінностей; 4) ціннісне ставлення до здоров'я людини і здоров'язбережувальної діяльності; 5) інтерес до використання усієї сукупності засобів і методів здоров'язбереження в професійній діяльності; 6) позитивна мотивація до професійного самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної діяльності [3-5].

Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності за мотиваційним критерієм визначає відсутність професійної спрямованості студентів на здоров'язбережувальну діяльність, не усвідомленням суспільного значення професійної діяльності вчителя фізичної культури, не усвідомленням здоров'я як однієї з найбільших загальнолюдських цінностей, відсутністю ціннісного ставлення до здоров'я людини і здоров'язбережувальної діяльності, невираженим інтересом до використання усієї сукупності засобів і методів здоров'язбереження в професійній діяльності та низькою позитивною мотивацією до професійного самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної діяльності [3-5].

Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності за мотиваційним критерієм виявляється в професійній спрямованості студентів на здоров'язбережувальну діяльність, усвідомленні суспільного значення професійної діяльності вчителя фізичної культури, розумінні здоров'я як однієї з найбільших загальнолюдських цінностей, ціннісному ставленні до здоров'я людини і здоров'язбережувальної діяльності, інтересі до використання усієї сукупності засобів і методів здоров'язбереження в

професійній діяльності та позитивній мотивації до професійного самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної діяльності [3-5].

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності за мотиваційним критерієм виявляє яскраво виражена професійна спрямованість студентів на здоров'язбережувальну діяльність в ЗЗСО, точне усвідомлення суспільного значення професійної діяльності фахівця з фізичного виховання та глибоке розуміння здоров'я як однієї з найбільших загальнолюдських цінностей, домінування ціннісного ставлення до здоров'я людини і здоров'язбережувальної діяльності серед загальних професійних та людських цінностей студента, стійкий інтерес до використання усієї сукупності засобів і методів здоров'язбереження в професійній діяльності та висока позитивна мотивація до професійного самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної діяльності [3-5].

Когнітивний критерій готовності характеризує рівень сформованості комплексу психолого-педагогічних, дидактико-технологічних і методичних знань, що необхідні майбутньому фахівцю з фізичного виховання для здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО. Показниками цього критерію є всебічність, системність, глибина знань про методологічні основи здоров'язбереження в ЗЗСО, їх сутність, специфіку та особливості використання, володіння науково-термінологічним апаратом, обізнаність із відповідною літературою, поінформованість про загальносуспільне значення здоров'язбережувальної діяльності [3-5].

Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі за когнітивним критерієм засвідчує відсутність знань про методологічні основи здоров'язбереження в ЗЗСО, їх сутність, специфіку та особливості використання; студенти не володіють науково-термінологічним апаратом, не обізнані з відповідною літературою, непоінформовані про загальносуспільне значення здоров'язбережувальної діяльності [3-5].

Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО за когнітивним критерієм засвідчує поверхневі та безсистемні знання про методологічні основи здоров'язбереження в ЗЗСО, їх сутність, специфіку та особливості використання, студенти розуміють наукову термінологію та можуть оперувати нею в стандартних умовах, вони обізнані із відповідною літературою та поінформовані про загальносуспільне значення здоров'язбережувальної діяльності [3-5].

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО за когнітивним критерієм засвідчує всебічні, системні, глибокі знання про методологічні основи здоров'язбереження в ЗЗСО, їх сутність, специфіку та особливості використання, студенти чітко володіють науково-термінологічним апаратом, добре обізнані з відповідною літературою, повністю поінформовані про загальносуспільне значення здоров'язбережувальної діяльності [3-5].

Діяльнісно-практичний критерій готовності характеризує рівень сформованості в студентів рухових, гностичних, комунікативних, конструктивних, організаційних та проектувальних умінь та навичок здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО (таблиця 3.14) [3-5].

Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО за діяльнісно-практичним критерієм характеризує здатність виконувати рухові дії на рівні уміння (відсутність стійкої систематичності рухів та провідна роль мислення під час їх виконання), незадовільні та недостатні для майбутньої професійної діяльності гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні, проектувальні вміння та навичками [3-5].

Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО за діяльнісно-практичним критерієм засвідчує рухові вміння, що відповідають

рівню навички (наявність стійкої систематичності рухів та автоматизоване управління рухами в стандартних умовах), задовільні та достатні для майбутньої професійної діяльності гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні, проєктувальні вміння та навички, відсутність власного професійного стилю практичної роботи [3-5].

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО за діяльнісно-практичним критерієм засвідчує рухові уміння, що відповідають рівню уміння вищого порядку (здатність пристосовувати сформовану рухову навичку до реальних умов виконання), достатні для творчої реалізації професійних функцій фахівця з фізичного виховання гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні, проєктувальні вміння та навички, сформованість власного професійного стилю практичної роботи [3-5].

Особистісний критерій готовності характеризує рівень сформованості сукупності особистісних властивостей, необхідних майбутньому фахівцю з фізичного виховання для здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО, зокрема, фізичних якостей (сила, швидкість, витривалість, гнучкість, спритність), емоційного інтелекту (що виявляється в здатності проявляти емоції, асимілювати емоції і думки, розуміти й пояснювати емоції, регулювати власні емоції та емоції інших), а також педагогічної комунікації (що виявляється в здатності свідомо перетворювати, розвивати та набувати досвід, розуміти своє призначення, зацікавленість в результатах власної комунікативної діяльності, підвищенні престижу власної професії в суспільстві) [3-5].

Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО за особистісним критерієм визначає недостатній розвиток фізичних якостей для виконання професійних функцій учителя фізичної культури в процесі різних форм роботи з фізичного виховання учнів ЗЗСО; недостатньо розвинутий

емоційний інтелект для сприйняття й розуміння проявів особистості в емоціях, поєднання розуму та почуттів, управління власними емоціями під час взаємодії з учнями ЗЗСО, колегами та керівництвом; недостатньо розвинутими здібностями до педагогічної комунікації для свідомого перетворення, розвитку та набуття досвіду, розуміння свого призначення, зацікавленості в результатах власної комунікативної діяльності, підвищення престижу власної професії в суспільстві [3-5].

Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО за особистісним критерієм характеризує достатній розвиток фізичних якостей для виконання професійних функцій учителя в процесі різних форм роботи з фізичного виховання учнів ЗЗСО; достатньо розвинутий емоційний інтелект для сприйняття й розуміння проявів особистості в емоціях, поєднання розуму та почуттів, управління власними емоціями під час взаємодії з учнями ЗЗСО, колегами та керівництвом ЗЗСО; достатньо розвинуті здібності до педагогічної комунікації для свідомого перетворення, розвитку та набуття досвіду, розуміння свого призначення, зацікавленості в результатах власної комунікативної діяльності, підвищення престижу власної професії в суспільстві [3-5].

Високий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язберезувальної діяльності в ЗЗСО за особистісним критерієм визначає високий рівень розвитку фізичних якостей, що забезпечує здатність реалізувати професійні функції в процесі різних форм роботи з фізичного виховання учнів ЗЗСО на високому організаційно-методичному рівні; достатньо розвинутий емоційний інтелект для глибокого сприйняття й розуміння проявів особистості в емоціях, усвідомлене поєднання розуму та почуттів та чітке управління власними емоціями під час взаємодії з учнями ЗЗСО, колегами та керівництвом школи; достатньо розвинуті здібності до педагогічної комунікації для цілеспрямованого перетворення, розвитку та набуття досвіду, чіткого розуміння свого

призначення, зацікавленості в результатах власної комунікативної діяльності, підвищенні престижу власної професії в суспільстві [3-5].

Структурно-логічна схема оцінки сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО представлена на рисунку 3.17 [3-5].

Рис. 3.17. Структурно-логічна схема оцінювання сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО [3-5]

Низький рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО засвідчує відсутність професійної спрямованості студентів на здоров'язбережувальну діяльність, неусвідомлення суспільного значення професійної діяльності вчителя фізичної культури, нерозумінням здоров'я як однієї з найбільших загальнолюдських цінностей, відсутність ціннісного ставлення до здоров'я людини і здоров'язбережувальної діяльності, невиражений інтерес до використання всієї сукупності засобів і методів здоров'язбереження в професійній діяльності та низька позитивна мотивація до професійного самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної діяльності; відсутність знань про методологічні основи здоров'язбереження в основній школі, їх сутність, специфіку та особливості використання, студенти не володіють науково-термінологічним апаратом, не обізнані з відповідною літературою, непоінформовані про загальносуспільне значення здоров'язбережувальної

діяльності; здатність виконувати рухові дії на рівні вміння (відсутність стійкої систематичності рухів та провідна роль мислення під час їх виконання), незадовільні та недостатні для майбутньої професійної діяльності гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні, проектувальні вміннями та навички; недостатній розвиток фізичних якостей для виконання професійних функцій фахівця з фізичного виховання в процесі різних форм роботи з фізичного виховання учнів ЗЗСО, недостатньо розвинутий емоційний інтелект для сприйняття й розуміння проявів особистості в емоціях, поєднання розуму та почуттів, управління власними емоціями під час взаємодії з учнями основної школи, колегами та керівництвом школи, недостатньо розвинуті здібності до педагогічної комунікації для свідомого перетворення, розвитку та набуття досвіду, розуміння свого призначення, зацікавленості в результатах власної комунікативної діяльності, підвищення престижу власної професії в суспільстві [3-5].

Середній рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язберезувальної діяльності ЗЗСО визначає професійна спрямованість студентів на здоров'язберезувальну діяльність, усвідомлення суспільного значення професійної діяльності, розуміння здоров'я як однієї з найбільших загальнолюдських цінностей, ціннісне ставлення до здоров'я людини і здоров'язберезувальної діяльності, інтерес до використання всієї сукупності засобів і методів здоров'язбереження у професійній діяльності та позитивна мотивація до професійного самовдосконалення щодо здоров'язберезувальної діяльності; поверхневі та безсистемні знання про методологічні основи здоров'язбереження в основній школі, їх сутність, специфіку та особливості використання; студенти розуміють наукову термінологію та можуть оперувати нею в стандартних умовах, вони обізнані з відповідною літературою та поінформовані про загальносуспільне значення здоров'язберезувальної діяльності; рухові уміння, що відповідають рівню навички (наявність стійкої систематичності

рухів та автоматизоване управління рухами в стандартних умовах), задовільні та достатні для майбутньої професійної діяльності гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні, проектувальні вміння та навички, відсутність власного професійного стилю практичної роботи; достатній розвиток фізичних якостей для виконання професійних функцій учителя в процесі різних форм роботи з фізичного виховання учнів ЗЗСО, достатньо розвинутий емоційний інтелект для сприйняття й розуміння проявів особистості в емоціях, поєднання розуму та почуттів, управління власними емоціями під час взаємодії з учнями ЗЗСО, колегами та керівництвом школи; достатньо розвинуті здібності до педагогічної комунікації для свідомого перетворення, розвитку та набуття досвіду, розуміння свого призначення, зацікавленості в результатах власної комунікативної діяльності, підвищення престижу власної професії в суспільстві [3-5].

Високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі засвідчує яскраво виражена професійна спрямованість студентів на здоров'язбережувальну діяльність в ЗЗСО, точне усвідомлення суспільного значення професійної діяльності вчителя фізичної культури та глибоке розуміння здоров'я як однієї з найбільших загальнолюдських цінностей, домінування ціннісного ставлення до здоров'я людини і здоров'язбережувальної діяльності серед загальних професійних та людських цінностей студента, стійкий інтерес до використання всієї сукупності засобів і методів здоров'язбереження в професійній діяльності та висока позитивна мотивація до професійного самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної діяльності; всебічні, системні, глибокі знання про методологічні основи здоров'язбереження в основній школі, їх сутність, специфіку та особливості використання; студенти чітко володіють науково-термінологічним апаратом, добре обізнані з відповідною літературою, повністю поінформовані про загальносуспільне значення здоров'язбережувальної діяльності; рухові

вміння, що відповідають рівню вміння вищого порядку (здатність пристосовувати сформовану рухову навичку до реальних умов виконання), достатні для творчої реалізації професійних функцій учителя фізичної культури, гностичні, комунікативні, конструктивні, організаційні, проєктувальні вміння та навички, сформованість власного професійного стилю практичної роботи; високий рівень розвитку фізичних якостей, що забезпечує здатність реалізувати професійні функції в процесі різних форм роботи з фізичного виховання учнів ЗЗСО на високому організаційно-методичному рівні, достатньо розвинутий емоційний інтелект для глибокого сприйняття й розуміння проявів особистості в емоціях, усвідомленого поєднання розуму та почуттів і чіткого управління власними емоціями під час взаємодії з учнями ЗЗСО, колегами та керівництвом школи; достатньо розвинуті здібності до педагогічної комунікації для цілеспрямованого перетворення, розвитку та набуття досвіду, чіткого розуміння свого призначення, зацікавленості в результатах власної комунікативної діяльності, підвищенні престижу власної професії в суспільстві [3-5].

Висновки до третього розділу

Як показують результати проведеного дослідження, наразі випускники ЗВО (спеціальність 017 Фізичне виховання), маючи достатній рівень теоретичних знань, не завжди можуть реалізувати його в повсякденній діяльності ЗЗСО. Академічність наявної наразі педагогічної освіти, підвищена затеоретизованість у підготовці фахівців не відповідають реальним потребам загальноосвітньої практики. Тому фізичне виховання у ЗВО має не лише сприяти розвитку фізичних якостей у студентів і вдосконалювати їхні рухові вміння і навички, а й дати майбутнім фахівцям з фізичного виховання глибокі знання щодо людського організму, засобів і методів цілеспрямованого впливу на його фізичний стан з метою збереження і зміцнення здоров'я.

Варто також підвищити грамотність студентів у сфері здоров'язбереження, акцентувати їхню увагу на необхідності спеціальних знань фізкультурно-оздоровлювального характеру, сприяти формуванню у них умінь і навичок, які надалі забезпечать можливості щодо організації фізкультурно-оздоровлювального середовища ЗЗСО та проведення заходів, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я школярів та педагогів.

З огляду на це одним із основних принципів перебудови роботи ЗВО, у яких готують фахівців за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура) (ОП Бакалавр), має стати підвищення практичної зорієнтованості навчального плану.

Припускаємо, що для підвищення якості підготовки фахівців з фізичного виховання до організації фізкультурно-оздоровлювального середовища ЗЗСО необхідне вдосконалення окремих напрямів діяльності ЗВО:

- 1) Якісний відбір або попередня підготовка абітурієнтів, які вступають до ЗВО (спеціальність 014.11 Середня освіта (Фізична культура)). Як доцільно зазначає Г. Куртова, успішні студенти, що навчаються за даною спеціальністю, мають врівноважену нервову систему, емоційно стабільні, соціально сміливі та активні, практичні, сумлінні, орієнтовані на соціальне схвалення оточуючих.
- 2) Важливим напрямком удосконалення якості підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до організації фізкультурно-оздоровлювального середовища ЗЗСО є підвищення практичної зорієнтованості освітнього процесу, прив'язка процесу навчання у ЗВО до реальних умов педагогічної діяльності в ЗЗСО.
- 3) Реалізації окресленого напрямку роботи зі студентами сприяє і максимальна педагогізація освітнього процесу, що виявляється у виконанні ними певних педагогічних функцій, які моделюють фізкультурно-оздоровлювальну діяльність. З цією метою доцільно на

заняттях використовувати ділові ситуації та ігри, що імітують реальну організацію фізкультурно-оздоровлювальних заходів з учнями ЗЗСО (під час рухливих ігор та естафет навмисне створення ситуації шуму, недисциплінованості, порушення правил гри, щоб студенти мали можливість самостійно знайти педагогічні підходи до організації заняття і виявити вміння гідно вийти з умов, що виникли, виявити витримку, вимогливість, спокій, впевненість у власних силах і знаннях).

Основною вимогою до професійної спрямованості таких занять є взаємозв'язок теорії та практики та її здійснення в тісній єдності з вихованням фізичних якостей, підвищенням фізичної підготовленості і зміцнення здоров'я студентів, одночасно не знижуючи загальної та моторної щільності занять і фізіологічного навантаження.

ВИСНОВКИ

Проблема формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здійснення діяльності, спрямованої на збереження здоров'я, є важливою соціально-педагогічною проблемою. Її вирішення торкається актуальних питань суспільства та освіти, оскільки в сучасних умовах особливого значення набувають питання зміцнення та виховання здоров'я учнів, орієнтації школярів на ведення здорового способу життя. Одним із можливих способів вирішення цієї проблеми є розробка та впровадження системи формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здійснення здоров'язберезувальної діяльності як компонента професійної підготовки студентів до практичної діяльності в рамках педагогічного процесу школи.

В ході даного педагогічного дослідження нами було:

- проаналізовано спеціалізовану літературу та публікації у фахових періодичних виданнях (О. Ажиппо, О. Багінська, С. Балбенко, О. Безкопильний, Д. Бермудес, Я. Бельський, Т. Богатирьова, Ю. Бойчук, Т. Бондар, Ю. Васін, Б. Ведмеденко, О. Воєділова, Ю. Войнар, М. Волощенко, Д. Воронін, Г. Воскобойнікова, С. Гаркуша, І. Глухов, В. Григоренко, М. Гриньова, М. Данилевич, М. Данилко, Б. Долинський, П. Джуринський, В. Дручик, О. Дубогай, І. Дудка, Т. Єрмакова, С. Жестков, А. Жиденко, Л. Зубченко, І. Іваній, Л. Іванова, Л. Канішевська, С. Карасевич, І. Кладікова, Г. Ковальчук, Н. Коцур, Н. Крутогорська, В. Кукса, М. Лянной, Н. Мацола, А. Мельнік, М. Носко, Т. Однолеток, С. Омельченко, Г. Остапенко, І. Пастернак, В. Пристинський, Н. Разумейко, Л. Рибалко, Л. Сущенко, А. Турчак, Л. Фартушок, О. Циганок, О. Шевченко, Т. Шмоніна, О. Шукатка, І. Щербина, С. Щербина, Б. Шиян);
- з'ясовано сутність основних понять даного педагогічного дослідження (підготовка, здоров'я, діяльність, здоров'язберігаюча /

- здоров'язберезувальна діяльність, здоров'язберігаюча / здоров'язберезувальна діяльність вчителя фізичної культури);
- визначено, проаналізовано і обґрунтовано педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберігаючої діяльності;
  - проаналізовано освітні програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура) (на прикладі Криворізького державного педагогічного університету, додаток А);
  - здійснено аналіз стану готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язберезувальної діяльності у ЗЗСО, що дозволило прийти до висновку, що процес підготовки у ЗВО потребує оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання в системі університетської освіти (впровадження нових спецкурсів, удосконалення виробничих педагогічних практик в закладах освіти, розширення баз їх проведення);
  - розроблено методичні рекомендації щодо здійснення підготовки фахівців з фізичного виховання у ЗВО.

В цілому ж, проведене нами дослідження не вичерпує всіх аспектів підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до здійснення здоров'язберезувальної / здоров'язберігаючої діяльності у ЗЗСО і потребує подальшого продовження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2013. 39 с.
2. Атамась О. А. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Атамась Ольга Анатоліївна ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 247 с.
3. Безкопильний О. О. Контекстний підхід як складова методології підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Актуальні питання впливу довкілля, фізичного виховання та спорту на здоров'я студентської молоді : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (12–14 вересня 2019 р.)*. Бердянськ, 2019. С. 74–77.
4. Безкопильний О. О. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі / О. О. Безкопильний, Л. П. Сущенко. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : [зб. наук. пр.]. Київ, 2018. Вип. 3К(97)18. С. 56–59.
5. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі : теорія та методика : монографія. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.
6. Бермудес Д. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 137. С. 200-203.
7. Беседа Н. А. Підвищення професійної компетентності вчителів ЗНЗ на основі застосування здоров'язбережувальних технологій. *Науковий*

часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : [зб. наук. пр.]. Київ, 2015. Вип. 3(2). С. 28-31.

8. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : [зб. наук. пр.]. Чернігів, 2013. Вип. 112(2). С. 52-56.*

9. Бельський Я. Теоретичні і методичні основи підвищення ефективності праці вчителів фізичного виховання : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Я. Бельський ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти Акад. пед. наук України. – Київ, 2000. 46 с.

10. Білик В. Г. Формування готовності майбутніх учителів до здоров'яформувальної діяльності у початковій школі : дис. ... канд пед. наук : 13.00.04 / Білик Валентина Григорівна ; НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 266 с.

11. Богатов А. О. Компоненти, критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування здоров'язберігаючих навичок та вмінь молодших школярів. *Вісник. Серія : Педагогічні науки. 2019. №1(157). С. 23-27.*

12. Верховська М. В. Готовність учителя фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів як педагогічна проблема. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. Вип. 34. С. 405-411.*

13. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : зб. наук. пр. Харків : ОВС, 2002. Ч. 1. С. 301-310.*

14. Віндюк А. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в учнів уміння самостійно виконувати фізичні

вправи / А. В. Віндюк, Є. А. Захаріна. Зб. наук. пр. Бердян. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ, 2013. №2. С. 20-26.

15. Войнар Ю. Розвиток та сучасні тенденції системи підготовки фахівців з фізичної культури в умовах євроінтеграції : монографія. Черкаси : Відлуння-Плюс, 2005. 184 с.

16. Волощенко М. О. Готовність педагога до розвитку здоров'язберігаючої компетентності учнів. *Педагогічні науки. Збірник наукових праць*. Випуск 86. 2019. С.236-240.

17. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2006. 225 с.

18. Воскобойник Т. А. Професійно-педагогічна компетентність майбутніх учителів фізичної культури. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. Вип. 34. С. 120-124.

19. Воскобойнікова Г. Л. Здоров'язбереження учасників педагогічного процесу професійної підготовки майбутніх педагогів галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : зб. наук. праць*. Чернігів, 2013. Вип. 112(3). С. 126–128.

20. Гаращенко Л. Педагогічні умови застосування здоров'язберезувальних методик виховання в дошкільному закладі. *Зб. наук. пр. Київ. ун-ту імені Бориса Грінченка*. Київ, 2010. №4. С. 27–34.

21. Гаркуша С. В. Теоретичні аспекти проблеми формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання технологій збереження здоров'я. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; гол. ред. М. О. Носко. Чернігів, 2013. Вип. 113.

22. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр.* Харків, 2014. Вип. 42. С. 39-50.

23. Данилевич М. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 / Мирослава Василівна Данилевич. Київ, 2018. 43 с.

24. Данилевич М. Д. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності : теоретико-методичний аспект : монографія. Львів : ЛА «Піраміда», 2018. 460 с.

25. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / М. Т. Данилко. Луцьк, 2000. 19 с.

26. Демінська Л. О. Сучасний учитель фізичного виховання як об'єкт наукового дослідження. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2012. №3. С. 32–36.

27. Деркач С. Особливості та сутність професійної підготовки вчителя. *Вісник Інституту розвитку дитини : зб. наук. пр.* Київ, 2010. Вип. 10. С. 50–54.

28. Джуринський П. Б. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної роботи з учнями середнього шкільного віку. URL: <https://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13745/1/Djurinskii.pdf>

29. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховному процесі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2011. 549 с.

30. Дручик В. Д. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впро-вадження здоров'язбережувальних технологій у старшій школі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Дручик Володимир Данилович ; Акад. рекреаційних технологій і права. Київ, 2017. 172 с.

31. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
32. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі : колективна монографія [за заг. ред. Л. М. Рибалко]. Тернопіль : Осадца В. М., 2019. 400 с.
33. Іваній І. В. Сутнісна характеристика здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури. *Олімпійський та параолімпійський спорт*. 2023. Випуск 1. С. 12-15.
34. Іванова Л. І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я: теорія та методика : [монографія]. Київ : Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, 2013. 600 с.
35. Карасевич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти : монографія. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. 204 с.
36. Конституція України. (в ред. від 01.01.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
37. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 21.06.2004 № 605. URL: [FORMUVANNIa POZYTIVNOI MOTYVATsII NA ZDOROVYI SPOSIB ZhYTtIa.pdf](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text)
38. Круцевич Т. Ю. Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури / Т. Ю. Круцевич, М. Зайцева. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005. №4. С. 41-44.
39. Лесгафт П. Ф. Собрание педагогических сочинений : в 5-и т. / П. Ф. Лесгафт ; ред. кол.: Г. Г. Шахвердов (отв. ред.) [и др.]. Москва : Физкультура и спорт, 1951. Т. 1. 295 с.

40. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 365).

41. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : практ. посіб. 2-е вид., доп. і перероб. Львів : ЛДУБЖД, 2018. 88 с.

42. Мазін В. М. Володіння методиками оздоровчого тренінгу як фактор здоров'язбережувальної компетентності сучасного педагога. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2015. Вип. 40. С. 209-215.

43. Маковецька Н. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури з використанням технологій лідерства / Н. В. Маковецька, А. В. Сидорук. *Науковий вісник Мелітопольського держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка* : зб. наук. пр. Мелітополь, 2015. №2. С. 132-136.

44. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>.

45. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воеділова О. М., Разумейко Н. С., Багінська О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій. *Вісник. Педагогічні науки*. 2018. №156. С. 88-93.

46. Однолеток Т. В., Лянной М. О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 9. С. 107–109.

47. Олефір Г. В. Сутність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 1. С. 20-26.

48. Омельченко С. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2007. 359 с.

49. Освітньо-професійна програма «Фізична культура» : перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка. Спеціальність: 014 Середня освіта. Предметна спеціальність: 014.11 Середня освіта (Фізична культура). Додаткова спеціалізація: Спортивний туризм. Затверджено Вченою радою університету 31 серпня 2024 року, протокол №1. Уведено в дію нак. №279 від 27.06.2024 р. 20 с.

50. Остапенко Г. О., Циганок О. В., Жестков С. Г. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язберезувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи. *Фізичне виховання та спорт. Вісник Запорізького національного університету*. № 1(7), 2012. С.78-85.

51. Педагогічні основи керівництва професійною підготовкою вчителя фізичної культури: навч. посіб. / В. М. Пристинський, В. Г. Григоренко, С. Ю. Балбенко, Ю. Г. Васін. Харків : ХДП ім. Г. С. Сковороди, 1992. 160 с.

52. Пеньковець Д. В. Теоретичні аспекти формування професійних якостей у майбутніх учителів фізичної культури. *Зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту*. Умань, 2013. Ч. 3. С. 209-214.

53. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / за ред. : О. М. Пехота та ін. Київ : В-во А.С.К., 2003. 240 с.

54. Пристинський В., Крутогорська Н., Пастернак І. Професійно-педагогічна підготовка вчителя фізичної культури до виховної роботи в школі з формування здорового способу життя. *Молода спортивна наука України*, 2011. Т. . С. 118–125.

55. Про вищу освіту. Закон України №1556-V, від 16.08.2024. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 - Text>

56. Про загальну середню освіту. Закон України №463-IX, від 24.03.2024. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

57. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. Постанова Кабінету Міністрів України №1341 від 23.11.2011 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №509 від 12.06.2019, №519 від 25.06.2020.

58. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» для першого (бакалаврського рівня вищої освіти. Наказ МОНУ №567 від 24.04.2019 р.

59. Про національну доктрину розвитку освіти. Указ Президента України №347/2002 від 17.04.2002. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>

60. Про освіту. Закон України №2145-VIII від 06.10.2024 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

61. Про формування здорового способу життя дітей та підлітків і заборону тютюнокуріння в навчальних закладах та установах МОН України: Наказ МОН України №612 від 10.09.03. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2003. № 20. С. 29-30.

62. Проніков О. К. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних університетах України в умовах глобалізації / О. К. Проніков, Н. О. Терентьєва. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : зб. наук. пр. Чернігів*, 2016. Вип. 139(1). С. 354

63. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста». Затв. нак. Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України №2736-20 від 23.12.2020 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

64. Сущенко Л. П. Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін / Л. П. Сущенко, О. О. Безкопильний, О. Л. Поліщук *Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентнісного підходу до освіти : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф.*,

присвяч. 25-річчя Наукової школи педагогіки та психології життєтворчості. Запоріжжя, 2017. 198 с.

65. Технології здоров'язбереження: теорія і практика: колективна монографія / за заг. ред. професора Л. М. Рибалко. Полтава : НУПП, 2022. 324 с.

66. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки вчителів фізичної культури / О. В. Тимошенко, Л. П. Сущенко. Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи : наук. моногр. / за ред. М. Лук'янченка, Ю. Шкрєбтія, Е. Боляха, А. Матвєєва. Дрогобич : Коло, 2015. С. 103-112.

67. Ткаченко В. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до впровадження здоров'язбережувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Черкаси, 2016. №12. С. 108–112.

68. Турчак А. Л. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до попередження шкідливих звичок учнів : монографія. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 216 с.

69. Турянська М. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до спортивно-масової роботи в загальноосвітніх школах другої половини ХХ – початку ХХІ ст. як педагогічна проблема. *Молодь і ринок.* 2017. №1. С. 127–131.

70. Шевченко О., Мельнік А. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. – URL: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3037>.

71. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні* : зб. наук. пр. Рівне, 2001. Вип. 2. С. 371-374.

72. Шукатка О. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу загальної середньої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і*

загальноосвітній школах. 2020. № 70. Т. 4. – URL: http://www.pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_4/43.pdf.

73. Шурхал І. А. Сутність та структура професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр.* Чернігів, 2015. Вип. 125. С. 265–268.

74. Щербина І. Ю. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до здоров'язберігаючого навчання учнів у загальноосвітній школі. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2017. 297 с.

75. Щербина І. Ю., Щербина С. М. Формування готовності майбутніх вчителів до здоров'язберігаючого навчання в процесі вивчення педагогічних дисциплін. *Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах : зб. науково-методичних праць.* Кривий Ріг, 2016. Вип. 2. С. 35–39.

76. Щербина С. М., Маленков Д. О. Підготовка вчителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності – вимога часу. *Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах.* Кривий Ріг, 2022. Вип. 8. С. 52 – 54.

77. Ярмошук О. Диверсифікація навчальних технологій в професійній підготовці учителя фізичної культури. / О. Ярмошук, В. Василюк. *Теорія та методика фізичного виховання.* 2018. Т. 18, №2. С. 69-77.

Модель підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО за О. Безкопильним [5]

Додаток Б.

Характеристика етапів формування готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до здоров'язбережувальної діяльності в ЗЗСО [5]

Назва етапу	Характерні особливості етапу [5]
Навчально-теоретичний [5]	Мета – формування системи валеологічних знань, інтелектуальних умінь та здібностей майбутніх учителів фізичної культури вирішувати теоретичні здоров'язбережувальні завдання в навчальному процесі [5]. Завдання етапу: 1. Оволодіти диференційованими загальнонауковими здоров'язбережувальними знаннями в необхідному обсязі, розвиток здібностей до актуалізації знань задля вирішення теоретичних здоров'язбережувальних завдань, можливе за умови використання таких методів та методичних прийомів: активізація та стимуляція навчальної діяльності студентів (творче вирішення проблемних завдань, пояснення значення здоров'язбережувальної інформації, самопереконання); формування системи здоров'язбережувальних знань (мнемічна діяльність, інтегрування та аналіз інформації з різних навчальних предметів, методи діалогу, підготовка рефератів та доповідей за темами дисциплін); формування аксіологічного ядра особистості (переконання в ціннісному змісті освіти, емоційна стимуляція, вітагенні прийоми) [5]. 2. Формувати інтелектуальні вміння пошуку, аналізу та відбору інформації про здоров'язбереження та здатності їх застосування під час вирішення теоретичних завдань, що можливе за умови застосування таких дидактичних засобів та методів: вирішення ситуаційно-проблемних завдань здоров'язбереження; створення умов для теоретичного аналізу різних поглядів, планів та дій щодо здоров'язбереження; застосування методів розвитку творчого мислення [5]. 3. Формувати мотивацію, вміння використовувати різні поєднання мотивів як детермінантів здоров'язбережувальної діяльності в процесі її теоретичного проектування. Під час вирішення цього завдання використовують ті ж методи й прийоми, що й у процесі вирішення перших двох завдань, проте їх зміст пов'язаний із мотивацією до здоров'язбереження [5].

Навчально-практичний [5]	Мета – формування здібностей застосовувати знання і вміння здоров'язбереження на практиці, а також самостійно проектувати способи вирішення здоров'язбережувальних завдань на основі розробки відповідних проектів [5]. Завдання етапу: 1. Інтегрувати знання про здоров'язбереження, класифікувати їх, розподілити відповідно до реальних педагогічних умов. Вирішення цього завдання можливе за умови використання таких дидактичних засобів та методичних прийомів: створення проблемних ситуацій; вивчення та обмін досвідом здоров'язбереження; підготовка теоретичних проектів та доповідей узагальненого змісту щодо здоров'язбереження; проведення дискусій із питань значення, способів застосування, аналізу інформації про здоров'язбереження [5].
Навчально-практичний	2. Опанувати практичні вміння моделювати зміст, засоби, стратегії здоров'язбереження, формувати здібності до застосування знань та вмінь на практиці. Основними формами, методами та методичними прийомами навчання є: розробка проектів здоров'язбережувальної діяльності та їх реалізація з наступним аналізом, тренінги, ситуаційні проблемні завдання, ділові та рольові ігри [5]. 3. Формування мотивів до здоров'язбережувальної діяльності. Використовують: тренінги (для визначення мети, формулювання мети, реалізації мети, самопізнання, формування мотивації досягти успіху), консультації, вітагенні прийоми навчання для переконання в необхідності засвоєння мотивів до здоров'язбережувальної діяльності, прийоми емоційної стимуляції, роз'яснення (значення мети здоров'язбереження), переконання (бесіда, приклад, зустрічі зі спеціалістами) [5]. 4. Засвоїти способи свідомої актуалізації механізмів здоров'язбереження. У цьому разі застосовують: консультації (діагностування, оцінки, розвитку факторів та актуалізації механізмів здоров'язбереження), вітагенні прийоми (творче моделювання здоров'язбережувальних умов, побудова здоров'язбережувальної освітньої моделі), тренінги (рефлексії, антиципації, креативності, тощо) [5].

Практичний [5]	Мета – застосування сформованих здоров'язбережувальних знань і умінь у реальних умовах у процесі виробничої практики [5]. Завдання етапу: 1. Засвоїти способи застосування знань відповідно до мінливих умов практичної діяльності. Реалізовується за допомогою застосування вправ для розвитку розумових дій і творчої уяви (синтезування і конкретизація інформації, пошук аналогій, гіперболізація та аглютинація тощо) [5]. 2. Закріпити практичні вміння, сформувані здібності до їх реалізації в реальних умовах здоров'язбережувальної діяльності. Засобами вирішення цього завдання є: тренінги (здоров'язбережувальної поведінки та засвоєння алгоритму здоров'язбережувальної діяльності), консультації (із питань корекції здоров'язбережувальної поведінки, здоров'язбережувальних стратегій, тактик, засобів і прийомів та ін.), ділові та рольові ігри (апробація окремих кроків алгоритму здоров'язбережувальної діяльності, цілісних ситуацій), практична здоров'язбережувальна діяльність [5]. 3. Формувати індивідуальні системи взаємопов'язаних мотивів до здоров'язбереження, їх екстеріоризація в здоров'язбережувальній діяльності. Задля вирішення цього завдання доцільно використати ситуаційно-проблемні завдання (вибір мотивації і цілей здоров'язбереження та їх обґрунтування), консультації (із питань корекції й зміцнення здоров'язбережувальної мотивації), тренінги (мотиваційні, проектування кар'єри тощо) [5]. 4. Формувати здібності до автоматичної актуалізації механізмів здоров'язбереження. Використовують тренінги (актуалізації механізмів здоров'язбереження), проведення консультацій (щодо самооцінки, корекції, планування саморозвитку), організації реальної здоров'язбережувальної діяльності майбутніх учителів фізичної культури [5].

Компоненти, критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичного виховання до формування в учнів ЗЗСО навичок і звичок здоров'язбереження та ЗСЖ [11]

Компоненти [11]	Критерії [11]	Показники [11]
Мотиваційний [11]	Спонукально-ціннісний [11]	- наявність позитивної мотивації на здійснення педагогічної діяльності [11]; - повчання на ціннісне ставлення до здоров'я [11]; - наявність мотивації на досягнення успіху у діяльності, спрямованої на формування в учнів ЗЗСО здоров'язберігаючих навичок і умінь [11]
Смисловий [11]	Когнітивно-валеологічний [11]	- наявність валеологічних знань [11]; - наявність умінь прогнозувати здоров'язберігаючу діяльність [11]; - обізнаність і орієнтація на впровадження здоров'язберігаючих технологій у практику роботи з педагогічним колективом та учнями ЗЗСО [11]
Технологічний [11]	Організаційно-діяльнісний [11]	- наявність організаційно-комунікативних здібностей [11]; - вміння організовувати і здійснювати здоров'язберігаючу діяльність [11]; - вміння вирішувати педагогічні ситуації, наявність адекватної реакції на вчинки людей, які оточують (конфліктостійкість) [11]; - володіння здоров'язберігаючими методиками [11]
Рефлексивний [11]	Оціночно-моніторинговий [11]	- вміння оцінювати і контролювати результати своєї діяльності [11]; - вміння здійснювати моніторинг власного здоров'я і здоров'я учнів [11]; - вміння вдосконалювати здоров'язбережувальну діяльність (визначати допущені помилки і вносити корективи у власну діяльність) [11]
Здоров'язбережувальний [11]	Оздоровлювально-поведінковий [11]	- усвідомлення цінності власного здорового способу життя [11]; - сформованість потреби в заняттях фізичною культурою і спортом [11]; - наявність відчуття психологічного комфорту [11]

Рівні готовності студентів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності у ЗЗСО [11]

Рівень [11]	Показники рівня (характеристика) [11]
Високий [11]	Характерний для студентів з високим рівнем позитивної мотивації щодо здійснення педагогічної діяльності (і досягнення успіху в ній), спрямованої на формування у школярів здоров'язберігаючих / здоров'язбережувальних навичок і умінь. У них сформовано ціннісне ставлення до здоров'я. Майбутні вчителі мають глибокі і міцні валеологічні знання, вміють прогнозувати здоров'язберігаючу / здоров'язбережувальну діяльність, добре обізнані і орієнтовані на впровадження здоров'язберігаючих / здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності. У таких студентів на високому рівні сформовані комунікативні та організаторські здібності, вони мають сформовані уміння організовувати діяльність як всього колективу, так і кожного учня окремо без завдання шкоди їх здоров'ю, при цьому психологічно комфортно себе почувають [11]. Студенти з високим рівнем готовності вміють точно і правильно оцінювати свою діяльність і діяльність своїх учнів, контролювати свій стан; вони повністю адекватно реагують на вчинки людей, що їх оточують і не виявляють конфліктність у взаєминах з ними; мають вміння і бажання самовдосконалення щодо здоров'язберігаючої / здоров'язбережувальної діяльності шляхом опрацювання психологічної, педагогічної, методичної літератури, вивчення педагогічного досвіду тощо. Високо цінують своє здоров'я, а тому дотримуються правил ЗСЖ, не мають шкідливих звичок [11]. Таких студентів відрізняє: - вміння здійснювати моніторинг свого здоров'я і стежити за змінами в ньому [11]; - бажання і звички займатися фізичною культурою чи спортом [11]; - бажання пропагувати ЗСЖ є пропагандистами здорового способу життя [11]; - активність, енергійність, спрямованість думок, почуттів та емоцій на досягнення поставлених цілей [11]; - здатність довго зберігати зосередженість уваги, керувати зацікавленістю учнів, концентрувати їх увагу; - здатність підбирати і компонувати освітній матеріал з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів ЗЗСО, їх стану здоров'я [11]; - здатність будувати освітню роботу під час уроків та у позаурочний час на підставі інтересів учнів [11]. Можна стверджувати, що у таких студентів готовність до формування здоров'язберігаючих / здоров'язбережувальних навичок і умінь у школярів виражена яскраво [11].
Достатній [11]	Притаманний студентам, які мають переважно позитивну мотивацію на здійснення педагогічної діяльності, зацікавлені в досягненні успіху у діяльності, спрямованої на формування у школярів здоров'язберігаючих / здоров'язбережувальних навичок та умінь, вони усвідомлюють необхідність ціннісного ставлення до здоров'я. Майбутні

	вчителі мають достатні валеологічні знання, вміння прогнозувати здоров'язберігаючу / здоров'язбережувальну діяльність, вони, здебільшого, обізнані і орієнтовані на впровадження здоров'язберігаючих / здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності, проте, вони ще відчувають труднощі під час застосування набутих знань і умінь у своїй професійній діяльності [11]. У таких студентів розвинені комунікативні та організаторські здібності, вони вміють організовувати діяльність як всього колективу, так і кожного учня окремо, що сприяє збереженню їх здоров'я, при цьому психологічно комфортно себе почувають [11]. Студенти з достатнім рівнем готовності: здебільшого правильно оцінюють свою діяльність і діяльність своїх учнів, вміють контролювати свій стан; досить доброзичливо ставляться до людей, що їх оточують, не конфліктні в стосунках з ними; усвідомлюють необхідність самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної / здоров'язберігаючої діяльності шляхом опрацювання наукової і спеціальної літератури, спрямовані на отримання нових знань [11]. Такі студенти в цілому усвідомлюють цінність свого здоров'я, проте не завжди дотримуються ЗСЖ, здебільшого не мають шкідливих звичок. Вони вміють моніторити своє здоров'я, займаються фізичною культурою, проте нерегулярно, є пропагандистами ЗСЖ. Проявляють активність, зацікавлені в досягненні поставлених цілей, можуть зберігати зосередженість уваги, вміло керують зацікавленістю учнів, концентрують їхню увагу, підбирають і komponують освітній матеріал з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів відповідно до віку, стану здоров'я, освітню діяльність під час уроків та у позаурочний час намагаються будувати на підставі інтересів учнів [11].
Середній[11]	Характерний для студентів, спрямованих на педагогічну діяльність, пов'язану зі збереженням і зміцненням здоров'я, однак цей інтерес має ситуативний характер; їх бажання, здебільшого, залежать від обставин. Діяльність щодо формування здоров'язбережувальних / здоров'язберігаючих навичок і умінь має споглядальний характер, їм властива відсутність ініціативи в навчанні. Валеологічні знання та знання щодо специфіки діяльності, спрямованої на формування здоров'язбережувальних / здоров'язберігаючих навичок і умінь у школярів, епізодичні. Вони недостатньо вміло використовують отримані знання на практиці і можуть впроваджувати здоров'язбережувальні / здоров'язберігаючі технології в практичну діяльність лише за аналогією. Виконувати таку діяльність самостійно не можуть, прагнуть до шаблонних дій [11]. Студенти із середнім рівнем готовності: необ'єктивно оцінюють свою діяльність, часто їх самооцінка є завищеною, не вміють контролювати свій емоційний стан; їхні взаємини з оточенням мають нестійкий характер, цілком здатні піти на конфлікт; недостатньо усвідомлюють необхідність самовдосконалення щодо здоров'язбережувальної / здоров'язберігаючої діяльності, мають поверхневі знання і при застосуванні їх у практичній діяльності припускаються помилок [11]. Такі студенти не усвідомлюють цінність свого здоров'я, здебільшого не дотримуються здорового вимог і правил ЗСЖ,

	мають шкідливі звички. У них спостерігаються труднощі при здійсненні моніторингу свого здоров'я, вони, здебільшого, не займаються фізичною культурою, проявляють пасивність, байдуже ставляться до досягнення поставлених цілей, можуть зберігати зосередженість уваги лише на короткий час, не можуть керувати зацікавленістю учнів, концентрацією їхньої уваги, невміло добирають і компонують освітній матеріал, при здійсненні здоров'язбережувальної / здоров'язберігаючої діяльності не вміють враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів різного віку, стан їхнього здоров'я, освітню діяльність під час уроків та у позаурочний час здійснюють без емоційного забарвлення і без особливої зацікавленості. У таких студентів готовність до формування здоров'язберігаючих навичок і умінь у молодших школярів виражена слабо [11].
Низький [11]	Характерний для пасивних в навчанні студентів, які не виявляють інтересу до педагогічної діяльності, пов'язаної із збереженням та зміцненням здоров'я; бідний склад мотивації. Мають необ'єктивне уявлення про діяльність щодо формування здоров'язбережувальних / здоров'язберігаючих навичок і умінь, у них несформована ініціативність в навчанні, безвідповідально ставляться до виконання завдань, пов'язаних із збереженням здоров'я [11]. Такі студенти мають поверхневі валеологічні знання, не вміють використовувати отримані знання на практиці. Їм важко впроваджувати здоров'язбережувальні / здоров'язберігаючі технології в практичну діяльність, відчують значні труднощі під час виконання такої діяльності, не відчують потреби в отриманні нових знань, не зацікавлені у самовдосконаленні. У таких студентів майже не спостерігається прагнення до самоаналізу і самооцінки своєї діяльності, вони не вміють контролювати свій емоційний стан; взаємини з людьми, що їх оточують, мають негативне забарвлення, вони часто вступають в конфлікт, у них спостерігається часта зміна настрою; вони не вміють налагоджувати взаємини з людьми [11]. Студенти з низьким рівнем не усвідомлюють цінності свого здоров'я, або не дотримуються вимог і правил ЗСЖ, мають шкідливі звички. Не вміють адекватно оцінити стан власного здоров'я, здійснити моніторинг свого стану, не бачать необхідність і не потребують занять фізичною культурою [11]. Вони виявляють пасивність, не мають чітко поставлених цілей, неухважні, мають поверхневі знання щодо форм, методів і засобів збереження здоров'я як власного, так і здоров'я учнів, не вміють добирати і компонувати освітній матеріал, враховувати вікові та індивідуальні особливості школярів різного віку, їх стан здоров'я, освітню діяльність на уроках і у позаурочний час виконують формально, мають труднощі щодо визначення та виправлення допущених помилок у організації здоров'язбережувальної / здоров'язберігаючої діяльності. У таких студентів готовність до формування здоров'язбережувальних / здоров'язберігаючих навичок і умінь у ЗЗСО майже не виражена [11].

Загальна характеристика рухових, гностичних, комунікативних, конструктивних, організаційних та проєктувальних умінь та навичок майбутніх фахівців з фізичного виховання в ЗЗСО [3-5]

Уміння та навички	Загальна характеристика умінь та навичок здоров'язбережувальної діяльності [3-5]
Рухові [3-5]	Виконання рухових дії відповідно до потреб здоров'язбереження; оцінювання власних рухів; володіння технікою виконання фізичних вправ відповідно до модулів програмного матеріалу; добір засобів навчання руховим діям; навчання руховим діям та фізичним вправам учнів; демонстрація техніки рухів, використання методів та методичних підходів щодо навчання руховим діям; виявлення та виправлення помилок під час виконання фізичних вправ; коригування техніки рухів; формування нервово-м'язових уявлень про техніку виконання вправ [3-5].
Гностичні [3-5]	Аналіз власного професійного рівня; використання наявної навчально-методичної інформації; аналіз та узагальнення нормативних документів; оцінка ефективності застосування здоров'язбережувальних методик. Оцінка впливу чинників шкільної гіподинамії на організм учнів; аналіз та узагальнення ефективності здоров'язбережувальної діяльності; систематизація та узагальнення даних вікової фізіології; оцінка та регламентація рухового режиму [3-5].
Комунікативні [3-5]	Спілкування з учнями та стимулювання їх до занять фізичними вправами задля власного фізичного вдосконалення; робота з батьками; співпраця з керівництвом та педагогічним колективом ЗЗСО [3-5].
Конструктивні [3-5]	Розроблення та планування спеціальних комплексів фізичних вправ, спрямованих на профілактику порушень постави для учнів ЗЗСО; розроблення програм профілактики травматизму, серцево-судинних захворювань на основі використання тренувальних режимів аеробного та анаеробного характеру; розроблення програм застосування водних процедур та інших компонентів загартування; розроблення програм фізкультурно-оздоровлювальних занять, в основі яких – аеробна, силова спрямованість та стретчинг; планування та облік фізкультурно-оздоровлювальної роботи в ЗЗСО [3-5].
Організаційні [3-5]	Використання методів та методичних прийомів організації навчально-виховного процесу, безпечного для здоров'я учнів і вчителів; організація та проведення різних видів фізкультурно-оздоровлювальної роботи; реалізація програм різних видів фізкультурно-оздоровлювальної роботи; організація здоров'язбережувального освітнього середовища [3-5].
Проєктувальні [3-5]	Прогнозування оздоровлювального ефекту від дозованого застосування фізичного навантаження та поєднання його з відпочинком на уроках з фізичного виховання; забезпечення функціонування фізкультурно-оздоровлювальних, еколого-гігієнічних, психо-валеологічних, медично-валеологічних, оздоровлювально-розвивальних систем; проєктування здоров'язбережувального середовища; управління фізкультурно-оздоровлювальною роботою; керівництво здоров'язбережувальною роботою в ЗЗСО [3-5].

Анкета 1.

Мета: з'ясувати рівень готовності студентів ОП Бакалавр / Магістр до здійснення здоров'язбережувальної діяльності учнів ЗЗСО.

1.	Чи актуальною, на Вашу думку, є проблема здоров'язбереження в українському суспільстві? (ТАК, НІ)	
	А	Так
	Б	Ні
2.	Що Ви розумієте під поняттям «здоров'язбережувальні технології»? (оберіть правильну відповідь)	
	А	це способи підтримання здоров'я на належному рівні
	Б	це функціональна система організаційних засобів управління навчальною, пізнавальною і практичною діяльністю учнів, яка науково й інструментально забезпечує збереження і зміцнення здоров'я
3.	Чи вважаєте Ви що вчитель фізичної культури має дбати про здоров'язбереження учнів під час організації освітнього процесу?	
	А	Так
	Б	Ні
4.	Що таке «здоровий спосіб життя»? (оберіть правильну відповідь)	
	А	це здатність людини не порушувати норм харчування, фізичного та психічного навантаження, сну
	Б	це діяльність людини, спрямована на дотримання норм харчування, фізичного та психічного навантаження, сну, підтримання свого фізичного і психічного стану на достатньому рівні
5.	Які з перелічених державних документів та нормативних актів регламентують здоров'язбережувальну діяльність в Україні	
	А	Конституція України;
	Б	Декларація про суверенітет України
	В	Укази Президента України
	Г	Закони України
	Д	Постанови Верховної Ради України
	Е	Постанови Кабінету Міністрів України
	Є	Нормативні акти, документи та розпорядження галузевих міністерств і відомств
Ж	Посадова інструкція вчителя фізичного виховання ЗЗСО	
6.	Чи є прийнятним при ЗСП вживання алкоголю / психотропних, наркотичних речовин?	

	А	Так
	Б	Іноді
	В	Ні
7.	Чи дотримуєтесь Ви вимог ЗСЖ?	
	А	ТАК
	Б	ШВИДШЕ ТАК
	В	ІНОДІ
	Г	ШВИДШЕ НІ
	Д	НІ
8.	Чи вважаєте Ви, що для підтримання належного стану здоров'я слід обов'язково і завжди дотримуватись вимог ЗСЖ?	
	А	Так
	Б	Ні
9.	Чи всі навчальні предмети, які Ви вивчали / вивчаєте впродовж навчання в Університеті необхідні для подальшої професійної діяльності?	
	А	Так
	Б	Здебільшого так
	В	Здебільшого ні
	Г	Ні
10.	Назвіть навчальні предмети (з тих, які Ви вивчали у ЗВО), які найбільше, на Вашу думку, необхідні для майбутніх вчителів фізичного виховання в ЗЗСО	
11.	Назвіть навчальні предмети (з тих, які Ви вивчали у ЗВО), які, на Вашу думку, не знадобляться Вам у майбутній професійній діяльності	
12.	Чи достатньо Ви маєте знань щодо роботи з дітьми молодшого, середнього (підліткового) і старшого шкільного (юнацького) віку (,)	
	А	Так
	Б	Ні
13.	Знань з яких навчальних предметів, на Вашу думку, у Вас недостатньо?	
14.	Чи достатньо наразі Ви маєте теоретичних знань для проведення здоров'язбережувальної роботи ЗЗСО?	
	А	Так
	Б	Ні
15.	Чи достатньо наразі Ви маєте практичних умінь і навичок для проведення здоров'язбережувальної роботи ЗЗСО	
	А	Так
	Б	Ні

Байбіков М. В.¹

магістрант кафедри педагогіки, КДПУ

м. Кривий Ріг

РОЛЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуальність теми здоров'язбережувальні технологій в педагогіці фізичної культури обумовлена зростаючим рівнем захворюваності серед молоді та недостатньою фізичною активністю у сучасних умовах. Стаття зосереджується на аналізі необхідності інтеграції здоров'язберігаючих технологій у освітній процес для майбутніх вчителів фізичної культури, розглядаючи системний підхід, який включає теоретичну підготовку, практичні навички та професійний розвиток. Освітлено проблеми, з якими стикаються вчителі під час впровадження цих технологій, та наголошено на необхідності розробки нових методик та підходів, які б збільшили ефективність виховання здорового способу життя серед учнів. Дослідження підкреслює важливість професійної майстерності вчителів у формуванні здорових навичок у молоді, виходячи з сучасних вимог та викликів освіти та здоров'я.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, підготовка вчителів, фізична культура, професійний розвиток, інтеграція в освіту, здоровий спосіб життя.

THE ROLE OF HEALTH-PRESERVING TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

The relevance of health-preserving technologies in physical education pedagogy is driven by the increasing incidence of diseases among youth and insufficient physical activity in contemporary conditions. This article focuses on the analysis of the necessity to integrate health-preserving technologies into the educational process for future physical education teachers, considering a systemic approach that includes theoretical preparation, practical skills, and professional development. It addresses the challenges teachers face when implementing these technologies and emphasizes the need for the development of new methods and approaches that would enhance the effectiveness of promoting a healthy lifestyle among students. The research highlights the importance of teachers' professional skills in developing healthy habits in youth, based on current education and health challenges.

Keywords: health-preserving technologies, teacher training, physical education, professional development, integration into education, healthy lifestyle.

В умовах зростання рівня захворюваності серед дітей та підлітків, а також недостатнього рівня фізичної активності, важливою складовою професійної компетентності вчителя фізичної культури стає здатність до ефективного впровадження здоров'язберігаючих технологій у освітній процес. У своїй роботі ми спираємося на думку Т. Брюханової про те, що «проблеми сучасної освіти актуалізують необхідність впровадження в практику навчання і виховання підростаючого покоління здоров'язберігаючих технологій. Дослідження вчених різних областей знань показують, що традиційна організація освітнього процесу створює постійні

---

¹ Подано до збірника «Педагогічне Криворіжжя» 2024, №10

стресові перевантаження, які призводять до збоїв в саморегуляції фізіологічних функцій і сприяють розвитку хронічних хвороб» [1, с.176]. Майбутні вчителі повинні бути підготовленими до формування у дітей та молоді навичок здорового способу життя, що сприятиме збереженню та зміцненню їхнього здоров'я. Отже, актуальність теми розвитку готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язберігаючої діяльності зумовлена сучасними тенденціями у сфері освіти та охорони здоров'я. Водночас в визначеному напрямі науковці зазначають наявність таких проблем: недостатня інтеграція здоров'язберігаючих технологій у навчальні програми підготовки вчителів, обмежені можливості для практичного застосування отриманих знань, низький рівень обізнаності студентів щодо сучасних методик та технологій збереження здоров'я, а також відсутність систематичної підготовки вчителів до роботи в умовах зростаючої поширеності хронічних захворювань серед дітей.

Метою публікації є визначення основних аспектів підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до здоров'язберігаючої діяльності, виявлення проблем та викликів, пов'язаних з цим процесом, а також окреслення ефективних підходів та методів для розвитку готовності до здоров'язберігаючої діяльності.

Знайомство із науковими публікаціями з нашої теми дає підстави для твердження про те, що підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до здоров'язберігаючої діяльності передбачає системний підхід, що включає теоретичну підготовку, практичні навички та професійний розвиток.

Відповідно до цього підходу майбутнім вчителям необхідно забезпечити високу якість теоретичної підготовки, що включає вивчення основ здоров'язберігаючих технологій, фізіології, гігієни, основ здорового способу життя та методик збереження здоров'я, які дозволять студентам отримати необхідні знання для ефективного впровадження здоров'язберігаючих заходів у освітній процес. Важливо забезпечити можливості для практичного застосування отриманих знань через

організацію практичних занять, тренінгів, семінарів та майстер-класів, де студенти можуть на практиці відпрацьовувати навички здоров'язберігаючої діяльності. Зазначений аспект має бути ключовим під час проходження педагогічної практики у школах, де майбутні вчителі зможуть отримати реальний досвід роботи з учнями та застосувати отримані знання у реальних умовах.

Наступним аспектом, вважаємо, підвищення рівня обізнаності студентів щодо сучасних методик та технологій збереження здоров'я, що може включати вивчення новітніх досліджень у сфері здоров'язбереження, ознайомлення з кращими практиками та досвідом інших країн, а також участь у науково-практичних конференціях та семінарах. Поділитися своїм досвідом можуть і практикуючі фахівці, яких варто залучати до освітнього процесу.

Отже, роль здоров'язберігаючих технологій у формуванні професійної майстерності вчителів фізичної культури є надзвичайно важливою. Здоров'язбережувальні технології включають комплекс методик, заходів та інструментів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я учнів, та базуються на наукових дослідженнях у галузі медицини, фізіології та педагогіки, що висвітлюють різні аспекти буття людини: від фізичної активності до психологічного здоров'я та здорового харчування.

Наголосимо, здоров'язбережувальні технології дозволяють вчителям фізичної культури формувати в учнів стійкі навички здорового способу життя через регулярні заняття фізичною активністю, правильне харчування, дотримання режиму дня, а також розвиток навичок управління стресом та підтримання психічного здоров'я. Вчителі фізичної культури, які володіють знаннями та навичками у сфері здоров'язбереження, можуть ефективно впливати на формування здорового способу життя у своїх учнів, що є важливою складовою їхньої професійної майстерності.

Також здоров'язбережувальні технології сприяють підвищенню якості освітнього процесу. Використання сучасних методик та технологій дозволяє

зробити уроки фізичної культури більш цікавими та ефективними, забезпечуючи високу мотивацію учнів до занять фізичною активністю, завдяки використанню різних форм і методів навчання, таких як інтерактивні заняття, ігрові методики, тренувальні програми тощо. Здоров'язбережувальні технології допомагають вчителям фізичної культури ефективно працювати з дітьми, які мають різні медичні обмеження або хронічні захворювання. Знання основ фізіології та медицини, а також методик збереження здоров'я дозволяють вчителям адаптувати навчальний процес до потреб кожного учня, забезпечуючи безпеку та ефективність занять. Безумовно, здоров'язбережувальні технології сприяють розвитку професійної компетентності вчителів фізичної культури. Постійне вдосконалення знань та навичок у сфері здоров'язбереження, участь у тренінгах, семінарах та науково-практичних конференціях дозволяє вчителям бути в курсі новітніх досягнень у цій галузі та впроваджувати їх у свою педагогічну діяльність.

Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до здоров'язберігаючої діяльності відкриває нові можливості для підвищення якості фізичної освіти та збереження здоров'я учнів. Завдяки цьому підходу можна забезпечити підготовку компетентних, творчих та ефективних педагогів, здатних адаптуватися до сучасних викликів та забезпечувати високий рівень якості освіти. Подальше дослідження та впровадження інтеграційних підходів у педагогічну освіту дозволить максимально ефективно використовувати потенціал сучасних технологій та методик, сприяючи розвитку професійної майстерності майбутніх вчителів.

Література:

1. Брюханова Т. С. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в процес професійнопедагогічної підготовки спеціалістів з фізичної культури і спорту. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020 Вип. 189. С. 174-179.
2. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів ВНЗ засобами фізичного виховання : дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2006. 222 с.